

AKP, SEÇMENİ NASIL ETKİLİYOR? AKP, SEÇMENE NASIL "EVET" DEDİRTİYOR? SICAK GÜN- DEME ETKİ KURAMLARI PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK

YRD. DOÇ. DR. AHMET BIYIK*

Giriş

İletişim, insanlar arasında bir anlam üretme sistemidir. Bilgi, düşünce, tutum ya da kısaca iletilerin (mesajların) anlaşmayı gerçekleştirebilecek ortak bir dil aracılığıyla kişi, grup ve toplumlar arasında aktarılmasıdır. Kişiler bu anlam üretimini, diğer insanlarla kurmuş oldukları karşılıklı ilişkilerle sağlayabilecekleri gibi, kitle iletişim araçları marifetiyle de yapabilirler. Birçok disiplinin kesiştiği bir noktada bulunan iletişim, psikoloji, sosyal psikoloji, sosyoloji, dilbilim, ekonomi, siyaset, felsefe ve tarih alanını da barındıran bir bilim dalıdır. Kitle iletişimi ise daha dar bir anlam ifade eder. Kitle olarak üretilen enformasyonu, düşünce ve tutumların hedef kitleye teknik araçlarla (gazete, radyo, televizyon, internet vb. gibi) iletildiği ve yine kitle olarak tüketildiği bir süreçtir (Uluç 2003: 14). Aynı mesajı daha geniş kitleye aynı anda iletmek mümkündür. Kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte, bu araçlar yoluyla iletilen mesajların insanlar üzerindeki 'etkisi' her zaman önemli bir sorun olarak sosyal psikoloji ve iletişim araştırmalarının konusu olmuştur. Etki meselesi bugün de, üzerinde en fazla çalışma yapılan konuların başında gelmektedir. Bunun nedenini ise son yüzyılda yaşananlarda bulmak mümkündür. 20 yüzyıl medyanın, insan ve toplumların birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlama, dayanışma ve birlik

* Gazi Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Öğretim Üyesi.

olma yolunda önemli bir rol üstlenebileceği gibi, bunun tersinin de söz konusu olduğunu göstermiştir. Yakın tarihteki örnekler bakıldığında kitle iletişim araçları toplamları demokratikleştirebileceği gibi, özgürlükçü ve çoğulcu hayatın önünde büyük bir engel, despot yönetimlerin elinde kitleleri yönlendirmek için bir araç da olabilmektedir.

1. Kitle İletişim Araçları ve Toplum

Kitle iletişim araçlarının toplumsal rolü ve kitleler üzerindeki etkisiyle ilgili olarak ilk çalışmalar 20 yüzyılın ilk yarısında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda iletişim 'bir göndericiden alıcıya doğru mesaj aktarımı olan çizgisel bir süreç' olarak görülmüştür. Kaynaktan giden mesajların alıcıları 'sihirli bir mermi' gibi vurduğu düşünülmüştür; okur, dinleyici veya izleyiciler 'uyarı-tepki şemasına körü körüne uyan kişisiz bir hedef' gibi tasavvur edilmiştir. Bu düşünceye göre, seçkinlerin kitle iletişim araçlarını kullanarak topluma gönderdikleri mesajların hedef kitle üzerinde 'iğneyle deri altına verilen bir ilaç' (hipoderik iğne) gibi doğrudan tesiri olduğu savunulmuştur (Yaylagül 2008: 46). 'Uyarıcı-tepki' adı verilen basit ve işlevsel bir modele dayanan bu görüş medyaya sınırsız bir güç atfetmiştir. Bunda özellikle 2. Dünya Savaşı öncesi ve sırasında itilaf ve ittifak devletlerinin radyoyu bir propaganda silahı olarak kullanmalarının rolü büyüktür. Lasswell'in şemalaştırdığı ve 'hipodermik iğne' adıyla modelleştirdiği bu düşüncenin oluşmasında Fransız Sosyolog Gustave Le Bon'un kitle psikolojisi, Amerikalı psikolog John B. Watson'un davranışçılık, Rus fizyolog İvan Pavlov'un şartlı refleksle ilgili kuramlarının da rolü olmuştur (Mattelart ve Mattelart 1998: 29).

Geçen yüzyılın ilk yarısında totaliter rejimlerce (özellikle Nazilerce) kitle iletişim araçlarının propaganda vasıtası olarak kullanılmasından hareketle, medya karşısında topluma pasif bir pozisyon atfeden bu yaklaşımlar zamanla yerini sınırlı etkiler ve karşılıklı bağımlılık fikrine bırakmıştır. 1950'li yıllarda mesaj akışında 'kanı önderleri'nin rolü tespit edilirken, 1960'lardan bu yana iletişim alanında en çok araştırılan konu 'tutum değişimi' ve 'kanaat iklimi oluşmasında' medyanın rolü olmuştur. Pek çok kuramın geliştirildiği bu alanda Heider, Newcomb, Festinger, Osgood, Tannenbaum, Rosenberg ve Abelson gibi araştırmacılar özellikle iletişimde algılama uygunluğu, tutarlılık, uyum ve denge üzerinde durmuşlardır. Bu araştırmacılara göre; kişiler inançlarını ve tutumlarını korumak için aldıkları iletileri kendileri sansürler. Bir başka deyişle inanç ve davranışlarını destekleyen mesajları ararken tersi iletilerden uzak dururlar (Alemdar ve Erdoğan 1990: 70). Genel bir ifadeyle etki kuramları olarak nitelendirilen bu yaklaşımlar insan davranışlarını tutarlı ve akli olarak görmektedir. Özellikle tutum değişikliği amacıyla sunulan farklı ve tutarsız bilgiyle kişilerin nasıl başa çıkabileceği konularıyla ilgilenir (Severin ve Tankard 1994: 230). Bilişsel çelişki, Gündem Belirleme, Bağımlılık, Bilgi

Gediği ve Suskunluk Sarmalı bu sorunun cevabını vermeleri nedeniyle diğer iletişim kuramlarından ayrılmaktadır. İnsanların, sahip oldukları farklı ekonomik, sosyal ve tarihsel arka plana bağlı olarak, medya aracılığıyla kendilerine ulaşan bilgiyi farklı şekillerde yorumladıkları fikrinden hareket eden bu kuramlar iletişim sürecinde toplumun pasif bir tüketici değil aktif bir özne olduğuna vurgu yapmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’de 2013 yılı Mayıs ayının sonlarında İstanbul Gezi Parkı’na alışveriş merkezi inşaa etme projesine tepkiyle başlayan, 17 ve 25 Aralık tarihlerinde hükümet üyesi bakan, başbakan ve bakan çocukları, bürokrat ve iş adamlarının da yer aldığı Büyük Rüşvet ve Yolsuzluk Operasyonları sonrasında yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin 30 Mart 2014 Yerel seçim sonuçlarına yansımaları etki kuramları perspektifinden değerlendirilecektir. Demokratik batı ülkelerinde, bir değil birkaç hükümeti iktidardan edebilecek derecede büyük toplumsal olaylar ve yolsuzluk iddiaları karşısında iktidardaki AKP’nin halkı nasıl etkilediği, seçimlerden neden birinci parti olarak çıktığı sorusunun cevabı verilmeye çalışılacaktır.

Araştırmada yöntem olarak betimleme ve açıklama yaklaşımları tercih edilmiştir. Her iki yaklaşım farklı kavrayış düzeylerini gösterir. Betimleme, neyin ne olduğunu, nasıl başlayıp sürdüğünü ya da bir durumun, kişinin ya da olayın neye benzediğinin resmini çizmektir. Betimleme, karmaşık şeyleri kavranabilir kılmakla ilgidir. Açıklama ise olan hadiselerin nasilını açıklar ya da bir şeyin veya kişinin neye benzediği üzerinde durur (Punch 2006: 16). Açıklama ve analize geçmeden önce özellikle etki kuramlarıyla ilgili literatüre müracaat edilecektir. Çünkü literatür taraması, “bir bilgi topluluğuna aşinalığı göstermek ve güvenilirlik sağlamanın yanı sıra, önceki araştırmaların izlediği yolu ve mevcut çalışmanın buna nasıl bağlandığını göstermek ve değerlendirmeleri bir bağlama oturtmak, bir alanda bilinenleri bütünleştirmek” (Neuman 2008: 165) için önemli bir yöntemdir.

2. Etki Kuramları

İletişim alanında yapılan çalışmalar akademisyenler tarafından birkaç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Araştırmaların odak noktasına bakılarak geliştirilen kuramlar ‘egemen ve eleştirel’, (Yaylagül 2008), ‘pozitif ve marksist’ (Alemdar ve

İnsanların, sahip oldukları farklı ekonomik, sosyal ve tarihsel arka plana bağlı olarak, medya aracılığıyla kendilerine ulaşan bilgiyi farklı şekillerde yorumladıkları fikrinden hareket eden bu kuramlar iletişim sürecinde toplumun pasif bir tüketici değil aktif bir özne olduğuna vurgu yapmaktadır.

1950lere kadar olan dönemde yapılan araştırmaların sonucunda kitle iletişim araçlarının toplumu rahatça etkileyip, yönlendirebildiği savunulurken iletişim araçlarının etkileri 'sihirli mermi' ya da 'hipodermik iğne' gibi kuramlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Erdoğan 1990), 'pozitif, yorumsamacı ve eleştirel gerçekçi' (Tekinalp, Uzun; 2009) olarak tasnif edilmektedir. Ne şekilde sınıflandırılmış olursa olsun en dikkat çekici olanları medyanın etki boyutuna vurgu yapan araştırmalardır. Psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi gibi değişik alanlardan ve bu disiplinlerin davranışçı düşüncelerinden yararlanan bu çalışmaların başlıca meselesi medyanın bireyler ve geniş kitleler üzerindeki etkileridir. 1950lere kadar olan dönemde yapılan araştırmaların sonucunda kitle iletişim araçlarının toplumu rahatça etkileyip, yönlendirebildiği savunulurken iletişim araçlarının etkileri 'sihirli mermi' ya da 'hipodermik iğne' gibi kuramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Savaş sonrasında yapılan araştırmalarda bu etkilerin 'sınırlı' olduğu görülmüş, medyanın toplumlara tek başına değiştirici bir nitelik taşımadığı sadece var olan ve devam eden düzeni pekiştirici özellikleri bulunduğu belirtilmiştir (Aziz 1982: 53). 1960'larda yaşanan teknolojik gelişmeler ve televizyonun yaygınlaşmasıyla Kanadalı iletişim bilimci Marshall McLuhan'ın ifadesiyle dünya 'küresel

bir köy'e dönüşmüştür. Bu tarihten sonra yapılan araştırmalarda ise 'sınırlı etkiler' dönemindekilerin aksine, medyanın kişi ve toplumlar üzerinde 'güçlü etkiler' oluşturduğu yönündeki görüşler yeniden ağırlık kazanmaya başlamıştır.

İnsan davranışlarını açıklamaya çalışan, kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerindeki etkilerine dikkat çekilen kuramlardan bazıları ise şunlardır:

2.1-Festingerin Bilişsel Çelişki Kuramı

Tuttuğu takımın şike yaptığını öğrenen bir taraftar, oy verdiği partinin yolsuzluğa karıştığı ortaya çıkan bir seçmen veya sevdiği bir kişinin ihanetine şahit olan bir aşık nasıl davranır? Aslen bir sosyolog olan Leon Festinger 'Bilişsel Çelişki Kuramı'yla tam da böyle durumlarda insanların neler yaptığını açıklamaya çalışır. Festinger, bireyin davranış ve tutumları arasında bir uygunluk, eylemleri arasında da bir tutarlılık olduğunu belirtir. Ona göre; kişinin sahip olduğu yeni bir inanç, bilgi ya da tutum, önceden sahip olduğu bir başka inanç, bilgi ya da tutuma ters düşüyorsa ortaya 'bilişsel çelişki' çıkar (Kağıtçıbaşı 1977). Kurama göre bu tür bilişsel çelişkiler insanlara sıkıntı veren durumlar olduğundan, kişi bu çelişkiden

kurtulmak için yeni bir tavır geliştirme ihtiyacı hisseder.

İnsanların yaşadıkları iç çelişkilerini çözme şekli üzerine odaklanan kuram, kişilerin beklenti ve tutumlarıyla gerçek dünya arasında sürekli uyum aradıklarını iddia eder (Yaylagül 2008; 51). Kuramın temel iki hipotezi vardır. Birincisi, çelişki sonucunda psikolojik olarak rahatsızlık duyan kişi çelişkiyi azaltma ve kendi içinde uyum sağlama arayışına girer. İkincisi, çelişki aşikâr olarak ortadaysa bunu azaltma çabalarının yanı sıra kişi, aynı zamanda bu çelişkiyi ortaya koyan bilgi ve durumlardan aktif olarak kaçınma yolunu tercih eder. Böyle bir durumda imkân varsa dış gerekçelere sığınır, yoksa gerekçe üretir (Tekinalp ve Uzun 2009; 115). Festinger'e göre bilişsel öğeleri; bilgiler, kanaatler ve inançlar oluşturur. Çelişki, bir ya da daha çok bilişsel öğe arasında meydana gelebilir. Eğitim, çevresel faktörler ve hayat tecrübeleriyle edinilen inançlar fazla sorgulanmayan temel kabullerdir. Bunlar davranışa yansır. İnsanlar dünyayı ve olayları inanç ve değerlerine göre algılar ve yorumlar. Bu nedenle kişiler, temel inançlarıyla çelişen durumlar karşısında aşırı rahatsızlık ve stres hisseder. Bu çelişkileri ortadan kaldırmak için, düşünce ve davranışlarını haklı kılacak girişimler peşine düşer. Ortaya çıkan durum veya olguyu reddetme, yalanlama ve değiştirme yoluna gider. Akla uygun bahaneler üretir. Kendilerine yalan söyler. Bu arada kendileri gibi düşünen bireylerin desteğini arayarak başkalarını ikna etmeye ve taraftar toplamaya çalışır. Karşıt görüşler arasında seçme zorunluluğu varsa en iyisini değil, kendi fikriyle en uyumlusunu seçer. Yine kurama göre, bireyler faydacı bir anlayış güder. Bunu yaparken o kadar başarılıdırlar ki, bunun kendini kandırma olduğunu fark etmezler. Böylece içine düştükleri çelişkiyi kabul ve davranışlarıyla uyumlu hâle getirerek azaltmaya çalışırlar. Sonucunda sağlanan uyumla yaşadıkları psikolojik gerginlikleri azalır.

1960'larda yaşanan teknolojik gelişmeler ve televizyonun yaygınlaşmasıyla Kanadalı iletişim bilimci Marshall McLuhan'ın ifadesiyle dünya 'küresel bir köy'e dönüşmüştür. Bu tarihten sonra yapılan araştırmalarda ise 'sınırlı etkiler' dönemindekilerin aksine, medyanın kişi ve toplumlar üzerinde 'güçlü etkiler' oluşturduğu yönündeki görüşler yeniden ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Bu nedenle kişiler, temel inançlarıyla çelişen durumlar karşısında aşırı rahatsızlık ve stres hisseder. Bu çelişkileri ortadan kaldırmak için, düşünce ve davranışlarını haklı kılacak girişimler peşine düşer. Ortaya çıkan durum veya olguyu reddetme, yalanlama ve değiştirme yoluna gider. Akla uygun bahaneler üretir.

Konuyu somutlaştırmak gerekirse, sigara içmenin sağlığa zararlı olduğunu düşünen ve sigara içen bir kişi, bu bilgi ve eyleminin çatışmasından ötürü bir bilişsel çelişki yaşayacaktır. Festinger bu çelişkinin 3 yolla azaltılacağını söyler: Davranışı değiştirmek (örneğin sigara içmeyi bırakmak), davranışı meşrulaştırmak (örneğin arada bir sigara içmenin çok da zararlı olmayacağına inanmak), ya da yeni düşüncelerle davranışını sürdürmek (örneğin temiz havada dolaşarak içtiği sigaranın zararlarından kurtulacağını düşünmek) (Mutlu, 1998; 70). Araştırmalar bilişsel çelişkinin özellikle kişinin inancı ve eylemleri arası uyumsuzluk durumunda yaşadığı çatışmayı kendine olan inançlarını koruyup, aksi bilgilerden kaçarak çözdüğünü ortaya koymaktadır (Severin ve Tankard 1994: 243). Özellikle seçmen tercihlerinde bu tavrın çok sayıda örneğini görmek mümkündür.

Bilişsel Çelişki Kuramı 1950'lerden itibaren iletişim modelleri ve kitle iletişimi alanındaki çalışmalarda kendine önemli bir yer edinmiştir. Festinger, 1956 yılında yayınladığı "Kehanet Boşa Çıktığında" adlı kitabında, kuramı test ettiği ilginç bir olayı anlatır. Amerikalı bilimadamı, kitabında dünyanın UFO'lar tarafından işgal edilip kıyametin

kopacağı ve sadece kendilerinin hayatta kalacaklarına inanan bir tarikata dikkat çekmiştir. Tarikat üyeleri, liderlerinin kendilerini topladığı yer ve saatte UFO işgalinin gerçekleşmeyip kıyametin de kopmadığını, dünyanın da yerli yerinde durduğunu görünce kuvvetli bir zihinsel çelişki yaşarlar. Bu durumda, 'enayi yerine konduklarını, servetlerini boşa harcadıklarını ve aldatıldıklarını' kabul etmeleri beklenirdi. Ancak tarikat üyelerinin büyük çoğunluğu, yaşanan fiyaskoyu liderlerinin de yardımıyla farklı bir şekilde çözmüşlerdir. Onlara göre uzaylılar, tarikatlarını ödüllendirmek ve onları güçlendirmek için ikinci bir şans vermiş ve daha çok insanı ikna ederek kurtarmaları için kıyameti ertelemiştir. Böylece grup kendini toplamış ve daha fazla taraftar edinmek için harekete geçmiş, bunun sonucunda da gücünü artırmıştır (Baltaş 2014).

Bilişsel Çelişki Kuramı, değişim yerine istikrarı, enformasyon alma yerine enformasyon aramayı, gönderici yerine alıcıyı ön plana çıkarmıştır. Bu kuram aynı zamanda aktif izleyici ile kullanımlar ve doyumsal yaklaşımın odak noktasını oluşturmaktadır (Tekinalp ve Uzun 2009; 115)

2.2- Gündem Belirleme

Gündem belirleme, tutum değişikliğinde kitle iletişim araçlarının önemini vurgulayan ve bu araçların etkileri üzerinde yoğunlaşan bir kuramdır. Düşünsel temeli Walter Lippmann'ın Public Opinion (Kamuoyu) isimli çalışmasına dayanır. Lippmann, insanların kendi yakın çevreleri dışında olup bitenleri anlayabilmek, dış dünyayı anlamlı hâle getirebilmek için 'anlam haritalarına' gereksinim duyduklarını söyler. Bu 'anlam haritalarının' medyanın aktardığı bilgiler doğrultusunda oluştuğunu ileri sürer (Tekinalp ve Uzun 2009; 126).

Medyanın haberleri sunuş yoluyla, halkın düşündüğü ve konuştuğu konuları belirlediğini iddia eden kurama göre; kitle iletişim araçları insanların bilgilenme ihtiyaçlarını giderir, toplumun gündeminde yer alan konular hakkında haberler verir. Ancak, medyanın her zaman hedef kitlelere, toplumun öncelikli konularını sunmak gibi bir kaygısı olmaz. Daha çok toplumda gündem olması gereken konular hakkı da bilgi vermeyi tercih eder (Güngör 2011; 98). Kuramın temel tezini, kitle iletişim araçlarının bir konuya verdikleri önemle, halkın aynı konuya verdiği önem arasındaki paralellik oluşturur (Yüksel 2001: 26). Buna göre; Medya bazı olaylara yer vererek veya bazılarını görmezden gelerek toplumun gündemini belirler ve kamuoyunu şekillendirir. Haberleri veriş tarzı veya sunuşuyla olaylara önem derecesi atfeder. İnsanlar, kitle iletişim araçları sayesinde kendileri ve toplumu ilgilendiren konular hakkında bilgi edindikleri gibi medyanın verdiği değere göre söz konusu olaylara ne kadar önem vereceklerini de öğrenirler (Yaylagül 2008; 68).

Kısaca kitle iletişim araçlarının 'haber olarak gördüğü', 'önem verdiği' olaylar toplum tarafından 'önemli', görmezden geldiği olaylar ise 'önemsiz' kabul edilir. Bu noktada kitle iletişim aracının kurumsal ilişkileri etkili olur. Toplumun değil daha çok siyasi ve ticari güçlerin öncelikleri 'gündem' konusunda yönlendirici rol oynar. Ekonomik ve politik güçler, halkın ne üzerinden düşünmesi ve konuşmasını istiyorlarsa medyanın gündemi de ona göre şekillenir. Bu çerçevede gazete ve televizyonlar bireylerin ne hakkında düşünmeleri, neyi ne kadar bilmeleri ve hissetmeleri gerektiğini öneren olaylar sunar. Haber değeri olmayan olayların haber

Bilişsel Çelişki Kuramı, değişim yerine istikrarı, enformasyon alma yerine enformasyon aramayı, gönderici yerine alıcıyı ön plana çıkarmıştır. Bu kuram aynı zamanda aktif izleyici ile kullanımlar ve doyumusal yaklaşımın odak noktasını oluşturmaktadır.

Medyanın haberleri sunuş yoluyla, halkın düşündüğü ve konuştuğu konuları belirlediğini iddia eden kurama göre; kitle iletişim araçları insanların bilgilenme ihtiyaçlarını giderir, toplumun gündeminde yer alan konular hakkında haberler verir. Ancak, medyanın her zaman hedef kitlelere, toplumun öncelikli konularını sunmak gibi bir kaygısı olmaz. Daha çok toplumda gündem olması gereken konular hakkı da bilgi vermeyi tercih eder.

değerleri varmış gibi gösterilmesi sağlanır. Çoğu zaman toplum kıyamet haberleri, uzaylı hikâyeleri, UFO'lar, paralel örgütler, komplo teorileri gibi yapay gündemlerle meşgul edilir. Bu arada asıl tartışılması gerekenler unutturulmaya çalışılır. Böylece vatandaşın istek, beklenti ve ihtiyaçları dikkate alınmaksızın medya tarafından bir takım gündemler oluşturulur ve insanların bunlar üzerine konuşması, tartışması sağlanır (Güngör 2011; 98-99). Belirli konulara toplumun dikkatini zorla çeken medya politikacıların kamuoyunda algılanan imajlarını da oluşturur. Kurama göre, basın insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmayabilir, fakat okuyucularına ne hakkında düşünmeleri gerektiğini belirlemede son derece başarılıdır (Severin ve Tankard 1994; 367).

Gündem kurma çalışmaları en çok seçim kampanyaları üzerinde yoğunlaşmıştır. McCombs ve Shaw, 1968 başkanlık seçimlerinde gazete ve televizyonun gündeme getirdiği sorunların, kararsız seçmenler üzerinde kuvvetli bir etkiye sahip olduğunu test etmişlerdir. Kuramın seçimlerde işleyiş şekli ise şöyledir: Medya iktidarı iyi gösterirken, muhâlefeti kötü gösterecek şekilde yayınlarını gerçekleştirir. Bir çeşit gündem yanlılığı oluşturur. Bunu kullanmış olduğu dil, olayları sunuş şekli ve haberde kullanmış olduğu kaynaklarla gerçekleştirir. Araştırmalar gündem oluşturmada iyi tanınan ve güvenilir kişilerin bir konu hakkında konuşmaya başlamasının bu süreci hızlandırdığına dikkati çeker (Severin ve Tankard 1994; 386).

2.3- Medya Bağımlılık Kuramı

Günümüzde kitle iletişim araçları olmayan bir toplum düşünülemez. Öyle ki yapılan araştırmalarda insanlara televizyon izlemeden, radyo dinlemeden gazete okumadan yaşayıp yaşayamayacakları sorulduğunda buna 'hayır' cevabını verdikleri görülmüştür (Güngör 2011; 99).

Çünkü gelişmiş toplumlarda bilgi edinmede sosyal ilişkilerden daha ziyade medya etkili olmaktadır. İnsanlar, yaşadıkları toplumda olan bitenleri öğrenmek, anlamak veya yaşanan olaylar karşısında tavır geliştirmek için medyanın verdiği bilgilere bağımlı hâle gelmiştir.

DeFleur ve Ball-Rokeach'ın ortaya atmış oldukları kuram, medyanın toplum ve izleyici arasındaki sıkı ilişkisini açıklamaya yöneliktir. Kuramın temel tezi şudur: Modern toplumlar gittikçe daha fazla karmaşık bir yapıya dönüşmüştür. Bilgiye ihtiyacı gittikçe artmaktadır. Kişi içinde yaşadığı toplumda olan bitenle ilgili bilgi sahibi olmak, belli ihtiyaçlarını karşılamak ve amaçlarını gerçekleştirmek için medya enformasyonuna bağımlıdır. Bağımlılık, 'kişinin toplumsal dünyasını anlama', 'dünyada etkili ve anlamlı bir biçimde davranma' ve 'günlük sorunlar ve gerginliklerden kaçma' gereksiniminden doğar. Kitle iletişim araçlarına bağımlılık kişiden kişiye, gruptan gruba ve kültürden kültüre değişmektedir. Medya bağımlılığı arttıkça verilen enformasyonun kişilerin algı, duygu ve davranış biçimlerini değiştirme ihtimali ortaya çıkaracaktır. Kuram, medyanın toplumdaki enformasyon aktarma görevi nedeniyle izleyicilerde yaptığı değişimleri 3 grupta inceler: Algısal, duygusal ve davranışsal. Özellikle davranışsal etki aktifleştirme ya da pasifleştirme biçiminde olabilir. Kitle iletişim araçlarının oy verme veya reklam yoluyla izleyicileri tüketime yönlendirmesi bu etkiler arasındadır (Tekinalp ve Uzun 2009: 98-99)

Bağımlılık kuramı, izleyici etkilerini diğer sosyolojik modellerden çok daha kapsamlı bir toplumsal yapı bağlamında ele almaktadır. Kuram, sınırlı etkiler ile güçlü etkiler modellerini uzlaştırmaya çalışmaktadır. Kitle iletişimin neden bazen çok güçlü ve doğrudan, bazen de dolaylı ve oldukça zayıf etkide bulunduğu sorusuna cevap

Gündem kurma çalışmaları en çok seçim kampanyaları üzerinde yoğunlaşmıştır. McCombs ve Shaw, 1968 başkanlık seçimlerinde gazete ve televizyonun gündeme getirdiği sorunların, kararsız seçmenler üzerinde kuvvetli bir etkiye sahip olduğunu test etmişlerdir. Kuramın seçimlerde işleyiş şekli ise şöyledir: Medya iktidarı iyi gösterirken, muhâlefeti kötü gösterecek şekilde yayınlarını gerçekleştirir. Bir çeşit gündem yanlılığı oluşturur. Bunu kullanmış olduğu dil, olayları sunuş şekli ve haberde kullanmış olduğu kaynaklarla gerçekleştirir. Araştırmalar gündem oluşturmada iyi tanınan ve güvenilir kişilerin bir konu hakkında konuşmaya başlamasının bu süreci hızlandırdığına dikkati çeker.

Bağımlılıkta, kişi iletişime zorunlu olarak girer; kullanımlar kişinin isteğine bağlıdır. Kuram, medyaya bağımlılığın özellikle bilgiye ihtiyacın fazlalaştığı istikrarsızlık dönemlerinde artmaya başladığına vurgu yapar.

aramaktadır (Mutlu 1998, 51). Kuram, medya bağımlılığı üzerinden duran diğer kuramlardan farklıdır. Kullanımlar ve doyumlar, bireyin psikolojik gereksinimleri üzerine odaklanırken, bağımlılık modeli medyaya bağımlılıkta toplum, iletişim araçları ve izleyici kitlesi arasındaki ilişkilere odaklanır (Severin ve Tankard 1994: 463). Kullanımlar doyumlar, daha çok izleyici, bağımlılık kuramı ise toplum merkezlidir. Bağımlılıkta, kişi iletişime zorunlu olarak girer; kullanımlar kişinin isteğine bağlıdır. Kuram, medyaya bağımlılığın özellikle bilgiye ihtiyacın fazlalaştığı istikrarsızlık dönemlerinde artmaya başladığına vurgu yapar (Hazar 2011; 32). Burada dikkati çeken nokta ise şudur: Kişinin enformasyon arama stratejisi dar ve alternatif kaynaklar arama ve kullanma motivasyonu zayıfsa, bir kaynağa bağımlılığı ve bu kaynak tarafından sunulan görüşle aynı çizgide olma veya görüşü kabul etme ihtimalinin yüksek olduğunu söyler. Bu tez, kişinin enformasyon

strateji ve dürtüsünün zayıflığının nedenlerini iletişim kaynağının sayısına bağlar. Eğer kaynak fazla olursa kişi bu zayıflıktan kurtulacaktır (Alemdar ve Erdoğan 2010; 179-182). Bağımlılık ve gündem kurma tezi arasında ince bir köprü vardır: Eğer insanlar sadece medya enformasyonuna bağlı olursa, gündemi belirleme de kolaylaşır.

2.4- Bilgi Açığı Kuramı

Demokrasinin sıhhati, iyi bilgilenecek yurttaşlara bağlıdır. Halk, oy vererek bir tercihte bulunur ve kendisini yönetecek insanları seçer. Halkın doğru karar verebilmesi, doğru tercihlerde bulunabilmesi doğru bilgiyle olur. Bunu sağlayacak olan da kitle iletişim araçlarıdır (Bıyık 2013; 58). Kitle iletişim araçlarının eğlendirmek, boş vakit geçirtmek gibi fonksiyonlarının dışında en önemli işlevi bilgilendirmedir. Peki, kitle iletişim araçlarının çoğalmasıyla toplum daha demokratikleşiyor mu? Bilgi Açığı Kuramı bu soruya cevap aramaktadır.

İlk kez 1970 yılında Tichenor, Dnohue ve Olien tarafından gündeme getirilen kuram, enformasyon kaynaklarının dengesiz dağılımının sonuçlarıyla ilgilenir. Bilgi açığının yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucu ortaya çıktığını iddia eder. "Bilgi açığı", "bilgi uçurumu" veya "bilgi gediği" olarak da adlandırılan

kurama göre; medyanın verdiği enfomasyona ulaşmada toplumun bütün kesimleri aynı imkâna sahip değildir. Ekonomik durumu iyi, hâli vakti yerinde olan, eğitim seviyesi yüksek kişiler bilgiye ulaşmada daha avantajlıdırlar. Medya herkese bilgi veriyormuş gibi görünürken aslında alt ve üst sosyo ekonomik gruplar arasındaki bilgi farkını açmakta (Yaylagül 2008: 74), var olan 'enfomasyon gedikleri'ni büyütmektedir. Bilgiye ulaşmada avantajlı kişiler, edindikleri bilgileri karar verme durumundakilere ulaştırarak onların tercihlerini etkileyebilmektedir. ABD'de yapılan araştırmalar da bunu teyit etmiştir. (Severin ve Tankard 1994; 423)

Kuram, teknolojiadaki yeniliklerin ancak toplumun geneline yayıldığı zaman demokratikleşme ve bilgi açığını ortadan kaldırmayı veya azaltmayı sağladığını söyler. Aksi hâlde birbiri ardına çıkan yeni teknolojiler avantajsız kişileri sürekli daha geride bırakır. (Tekinalp ve Uzun 2009; 134) Kuramın dikkati çektiği bir başka nokta ise bazı medyaların diğerlerine göre çok daha ulaşılabilir nitelik taşımalarıdır. Ekonomik durumu iyi olanlar bilgiyi daha çok gazetelerden elde ederken, alt gelir seviyesindekilerin ise öncelikli tercihi televizyondur. Çünkü gazeteler bir ücret karşılığında alınırken, düğmeye bastığımız zaman televizyon yayınları karşımızdadır. Bu da, iletişim kampanyası planlayıcılarının hedef kitle araştırmaları yapmaları gerektiğini ve farklı sosyal katmanlara ulaşmak için farklı mecraları seçmelerinin daha yararlı olacağını gösterir.

2.5-Suskunluk Sarmalı

'Suskunluk sarmalı', Alman siyaset bilimci Elisabeth Noelle-Neumann tarafından medya ve kamuoyu ilişkisini anlamaya ve açıklamaya yönelik olarak geliştirilmiş bir kuramdır. Kuram, insanların azınlıkta olduklarını hissettiklerinde neden düşüncelerini açıklamaktan çekindiklerini izah etmeyi hedefler. Medyanın bazı kişi ve toplum kesimlerini susturabilme ve buna karşın diğer bazı gruplara konuşma cesareti verebilme gücü üzerinde durur. Kuram, insanların kişisel düşüncelerini oluştururken başkalarının ne düşündüğüne dair temel sosyo-psikolojik düşünceden etkilendiklerini söyler. 1974 yılında geliştirilen kuram, 1980li yıllarda medya araştırmalarında güçlü etkilere dönüşün öncülüğünü yapan yaklaşımlardan biri olmuştur (İrvan 1997; 421). Alman araştırmacı, suskunluk sarmalında medyanın belirli konu başlıklarını kamunun görüş ve tartışma alanından uzaklaştırma yeteneği ile kitle ve kişilerarası iletişim ile toplumsal ilişkiler ve düşüncenin açıklanması arasındaki ilişkiler üzerinde durur (Alemdar ve Erdoğan 1998; 294).

Suskunluk Sarmalı kuramının temelinde önemli kamusal konulardaki (seçim dönemlerinde siyasal partilerin desteklenmesi vs) şahsi fikirlerin başkalarının ne düşündüğüne bağlı olduğu düşüncesi yer almaktadır. Kuramın geliştirilmesinde

Suskunluk sarmalı temel olarak şu düşünceye dayanmaktadır: İnsanlar belli bir görüşü benimsemeye yalnız olduklarını düşünürlerse, görüşleri mensubu oldukları topluluğun 'genel geçer', 'popüler' kabullerine uygun değilse, bunları açıkça dile getirmekten kaçınırlar.

2. Dünya Savaşı sonrasında Amerika'da gerçek-leştirilen sosyal etki araştırmaları önemli yer tutar. Festinger'in kuramına özellikle sosyal psikolog Solomon Asch ve Stanley Milgram'ın sosyal etkiyle ilgili deneysel araştırmalarının katkısı büyüktür (Boz 1999; 43). Daha önce de üzerinde durulduğu gibi bilişsel çelişkidenden kaçış için kişi kendi kafasında, kendi-kendiyle iletişim süreci sonucunda verdiği kararlarla bir 'psikolojik denge' oluşturmaktadır. Suskunluk Sarmalı, Festinger'in 'bilişsel çelişki' modelinin psikolojik alandan alınıp sosyolojik alana uygulanmasıdır (Tekinalp ve Uzun 2009; 133) Kuram bir bakıma gündem hazırlama modelinin negatif ayna imajıdır. Kitle iletişim araçlarının belli konu ve sorunlar ile bunların tartışmasını halkın görmesinden uzaklaştırma yeteneği üzerinde durmaktadır (Alemdar ve Erdoğan 1998; 204).

Suskunluk sarmalı temel olarak şu düşünceye dayanmaktadır: İnsanlar belli bir görüşü benimsemeye yalnız olduklarını düşünürlerse, görüşleri mensubu oldukları topluluğun 'genel geçer', 'popüler' kabullerine uygun değilse, bunları açıkça dile getirmekten kaçınırlar. Ancak aynı kişi bu görüşlerinin paylaşıldığını, yaygınlaşmaya

başladığını ya da destek göreceğini fark ederse bu defa fikirlerini yüksek sesle söylemeye başlar. Dışlanma tehdidi ve korkusu, suskunluk sarmalının hayati iki kavramıdır. İnsanlar dışlanma endişesiyle sürekli olarak çevresini gözler, medyayı takip eder. Medya, insanların düşüncelerinin oluşmasında güçlü etkilere sahiptir. Tartışmalı konularda medyanın desteğini alan görüş toplumda egemen görüş haline gelir. Kişiler, diğer insanların ne düşündüklerini anlamak, bir görüşün toplumda ne kadar geçerli olduğunu tespit için kitle iletişim araçlarını ölçüt olarak kullanmaktadırlar (Yaylagül 2008; 72). Aynı zamanda hangi düşüncenin güçlenip hangisinin düşüşe geçtiğiyle ilgili medyadan ipuçları arar. Benimsediği görüş bu araçlarda yeteri düzeyde yer almıyor, dile getirilmiyorsa, bunun yeterince kabul gören bir görüş olmadığı sonucuna varır.

Fikirlerinin azınlık içinde yer aldığını düşünen kişiler, düşüncelerini ifade ederken ekseriyetin görüşünü, mutabakatını veri kabul eder, çoğunluğun dışlamasından korkarak açıkça davranışta bulunamaz. Kişiler için toplumla hem-fikir olmada temel enformasyon kaynağı kitle iletişim araçları ya da belirli bir

konuda hâkim görüş ve düşünceleri belirleyecek güce sahip olan gazetecilerdir. İletişim araçları az ya da çok toplumdaki kanı iklimine ilişkin çoğu kez yanlış 'bir algı' oluşturmaktadır (Boz 1999; 45). Bu algıya karşı çıkmak ve aksi görüşleri savunmak için kişiler yeterli güç ve imkânı kendilerinde bulamaz. Medyada sunulan görüşe katılmayan pek çok izleyici kendi görüşlerini açıkça dile getirmekten kaçınır. Dile getirmeye cesaret edenler ise toplum tarafından dışlanacağı, kategorize edileceğini düşünür. Suskunluğun motive edici gücünü soyutlanma korkusu oluşturur (Tankard 1994; 444). Dışlanmaya maruz kalmamak için insanlar sesiz kalmaya ve kendilerini güvende hissetmeye devam eder (Yaylagül 2008; 71). Özellikle köklü değişimlerin yaşandığı dönemlerde davranışları belirlemede dışlanma korkusu son derece baskındır. Bireyler bu dönemlerde cezalandırılmamak, sahip olduklarını (makam, mevki, yardım) kaybetmemek için susmayı veya güçlü tarafa yaklaşarak bir takım çıkarlar elde etmeyi tercih ederler (N. Güngör 2011; 298).

Farklı düşüncedeki insanlar suskun kaldıkça görüşleri olduğundan daha az yaygın ve geçerli sayılacağından bu durum bir sarmalının oluşmasına neden olacaktır. Şöyle ki, kişiler tartışmalı konularda görüşlerinin toplumda azınlıkta kaldığını hissedерlerse konu hakkında sessiz kalmayı tercih ederler, eğer kamuoyunun kendi görüşlerinden farklı yönde değiştiğini hissedерlerse yine sessiz kalırlar. Onlar sessiz kaldıkça başkaları da belirli bir görüşün temsil edilmediğini daha çok hissedерler ve onlar da seslerini yükseltmezler (Severin ve Tankard 1994; 444). Genel-geçer görüşlerden farklı düşünenler giderek seslerini duyurmada daha az istekli olacak ve medya egemen düşünceye ilişkin algıyı haberleriyle gündemde tutacak, iletişim araçlarında dile getirilen hâkim görüş toplumda giderek baskın ve doğru olarak algılanacaktır. Sonuçta 'sesiz çoğunluk' iyice sessizliğe zorlanacaktır. Sarmal kırılmadığı zaman 'sesi çok çıkan' görüşler güçlenip 'meşrulaşırken', farklı fikirleri

Kişiler, diğer insanların ne düşündüklerini anlamak, bir görüşün toplumda ne kadar geçerli olduğunu tespit için kitle iletişim araçlarını ölçüt olarak kullanmaktadırlar. Aynı zamanda hangi düşüncenin güçlenip hangisinin düşüşe geçtiğiyle ilgili medyadan ipuçları arar. Benimsediği görüş bu araçlarda yeteri düzeyde yer almıyor, dile getirilmiyorsa, bunun yeterince kabul gören bir görüş olmadığı sonucuna varır.

Özellikle köklü değişimlerin yaşandığı dönemlerde davranışları belirlemede dışlanma korkusu son derece baskındır. Bireyler bu dönemlerde cezalandırılmamak, sahip olduklarını (makam, mevki, yardım) kaybetmemek için susmayı veya güçlü tarafa yaklaşarak bir takım çıkarlar elde etmeyi tercih ederler.

ifade eden kişi sayısında azalma gittikçe artacak ve 'algılanmış çoğunluk görüşü' toplumda egemen ve gerçek görüş hâline gelecektir (Alemdar ve Erdoğan 1998; 204).

3. Gezi Olayları ve Yolsuzluk Operasyonu

2002 yılında kurulan ve ülkeyi yaklaşık 10 yıldır tek başına yöneten AKP, 2011 genel seçimlerinde yaklaşık % 50 oy alarak büyük bir başarı kazandı. Her iki kişiden birinin oyunu alan hükümetin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, bu dönemi 'ustalık dönemi' olarak nitelendirdi. Erdoğan'ın 'ustalık dönemi', Ergenekon, Balyoz gibi davalarla askeri bürokrasinin 'gücünün kırıldığı', faili meçhul soruşturmalarıyla 'terörle mücadele'nin sorgulandığı, 'çözüm süreci'yle bölücü terör örgütü PKK mensuplarıyla 'müzakere'nin meşrulaştığı, 2010 Anayasa referandumuyla 'yargının yeniden dizayn edildiği', Milli İstihbarat Teşkilatı müsteşarı, Genel Kurmay Başkanı ve kuvvet komutanı atamalarında AKP'nin tam inisiyatif kullandığı bir sürecin sonucunda geldi. Bu sürecinin geçmiş yıllardan farklı olacağını ipuçlarını iktidar partisi yöneticileri çeşitli vesilelerle dillendirmeye başladılar. AKP İstanbul İl Başkanı Aziz Babuşçu, yeni dönemde 'geçmiş 10 yıllık iktidarları

döneminde şu ya da bu şekilde AKP ile paydaş olanların, gelecek 10 yılda paydaş olmayacaklarını' açıkladı. Babuşçu, 'inşa dönemi' olarak nitelendirdiği bu dönemin 'başta liberaller olmak üzere eski paydaşlarının arzu ettiği gibi, kabulleneceği gibi bir dönem olmayacağına' vurgu yaptı (<http://t24.com.tr>; 2014). Erdoğan'ın 'ustalık dönemi', Babuşçu'nun 'inşa dönemi' olarak nitelendirdiği 2011 seçimleri sonrası süreçte atılan adımlar, yapılan icraatlar büyük tartışmalara sebep oldu. Bunların başında ise kamuoyunda 'Gezi Olayları' olarak bilinen protestoların başlamasına neden olan Topçu Kışlası inşaa projesi yer aldı. Hükümet, İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde bulunan Taksim Gezi Parkı'na İstanbul 6'ncı İdare Mahkemesi ve 2 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararına aykırı şekilde Topçu Kışlası inşa etmeye başladı. 27 Mayıs 2013 tarihinde iş makinelerinin parka girmesinin ardından, haberin sosyal medya aracılığıyla kısa sürede yayılmasıyla bazı eylemcilerin parka giderek ağaç kesme faaliyetini durdurmaya çalışmasına zabıta ve polis sert şekilde

müdahâle etti. Bu müdahâleler ve Erdoğan'ın inşaatın yapımındaki ısrarcı tavrı protestoları hükûmet karşıtı gösterilere dönüştürdü. Gösteriler başta İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirler olmak üzere Türkiye'nin bütün illerine yayıldı. 81 ilin 80inde protesto eylemleri yapıldı. Gösteriler karşısında meydanlara çıkan Erdoğan, eylemlere katılanları 'çapulcu' olarak nitelendirdi, alınan sert önlemlerin emrini kendisinin verdiğini açıkladı. Eylemcilere meydan okuyarak son seçimlerde aldığı oya atıfta bulundu ve 'yüzde 50'yi evde zor tutuyorum' dedi. Batılı ülke basın yayın organlarının da yakında ilgi gösterdiği ve aylarca devam eden olaylar sonucunda yurt genelinde 8 sivil 2 güvenlik görevlisi hayatını kaybetti, binlerce kişi yaralandı (<http://tr.wikipedia.org>: 2013).

Gezi olayları nedeniyle iç ve dış kamuoyunda tartışmaların odağında yer alan hükümet, ikinci büyük sarsıntıyı 30 Mart yerel seçimlerine aylar kala patlak veren yolsuzluk ve rüşvet soruşturmasıyla yaşadı. Türkiye, 17 Aralık 2013 sabahı Cumhuriyet tarihinin en büyük Rüşvet ve Yolsuzluk Operasyonu haberi ile uyandı. Eylül 2012 ve Şubat 2013'teki Emniyet ve Mali Suçları Araştırma Kurulu'na yapılan bir dizi ihbarla başlayıp, 17 Aralık günü Cumhuriyet Savcısı Celal Kara'nın gözaltı talimatları ve ilgili mahkemelerin arama kararlarının yerine getirilmesi ile kamuoyunun duyduğu operasyon İstanbul Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlarla Mücadele ve Mali Şube Müdürlüğü ekipleri tarafından gerçekleştirildi. Operasyon sonucunda aralarında iş adamları, bürokratlar, Halk Bankası müdürü, çeşitli düzeyde kamu görevlileri ve 4 kabine üyesi bakan ile 3 bakan çocuğunun da olduğu kişiler hakkında "rüşvet, görevi kötüye kullanma, ihâlâye fesat karıştırma ve kaçakçılık" iddiasıyla gözaltına alma işlemleri başladı. 17 Aralık'ın şokuyla sarsılan hükümet 25 Aralık'ta büyük bir artçı sarsıntı yaşadı. Bu defa Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın

Genel-geçer görüşlerden farklı düşünenler giderek seslerini duyurmada daha az istekli olacak ve medya egemen düşünceye ilişkin algıyı haberleriyle gündemde tutacak, iletişim araçlarında dile getirilen hâkim görüş toplumda giderek baskın ve doğru olarak algılanacaktır. Sonuçta 'sesiz çoğunluk' iyice sessizliğe zorlanacaktır. Sarmal kırılmadığı zaman 'sesi çok çıkan' görüşler güçlenip 'meşrulaşırken', farklı fikirleri ifade eden kişi sayısında azalma gittikçe artacak ve 'algılanmış çoğunluk görüşü' toplumda egemen ve gerçek görüş hâline gelecektir.

Hükümetin, yolsuzluk ve rüşvet operasyonlarına tepki olarak İstanbul'da başlattığı polis ve yargıda görevden alma işlemleri yurt geneline yayıldı. Yaklaşık 20 bin polis, binlerce hâkim ve savcı hükümetin hışmına uğradı. Bürokraside geniş bir tasfiye operasyonu başlatıldı ve sonraki aylarda bu tasfiye her alana yayıldı. Operasyonların hükümet eliyle akim bırakılmasının ardından bu defa soruşturmalara konu olan belge, bilgi ve resmi dinleme kayıtları internete düştü. Kamuoyu iktidar partisinin nasıl bir yolsuzluk ağı içine düştüğünü görme imkânına kavuştu. Hükümetin buna tepkisi ise söz konusu bilgi ve belgeleri yayınlayan uluslararası sitelere Türkiye'den erişimi durdurmak oldu.

oğlu Bilal Erdoğan'ın da içinde yer aldığı AKP'ye yakın işadamlarının karıştığı yeni bir yolsuzluk operasyonu başladı. Yolsuzluk iddialarına muhatap olan hükümetin 4 bakanı istifa etmek zorunda kaldı. Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar, istifa ederken her şeyden haberi olduğunu söylediği 30 yıllık dava arkadaşı Başbakan'ı canlı yayında istifaya çağırıldı. Ancak hükümet, yargının başlatmış olduğu operasyonu kolluk kuvvetleri ve polise talimat vererek durdurdu. AKP, 11 yıllık tarihinin en ağır suçlamaları karşısında, savunma yerine saldırıya geçti. İçişleri Bakanlığı'nca, savcılığın gözaltı ve mahkemenin arama kararlarını yerine getiren adli kolluk amir ve memurlarının bir kısmı derhal görevden alındı, diğerlerinin görev yerleri değiştirildi. Sonraki süreçte ise operasyonda görev alan polislerin tamamı görevden uzaklaştırılırken bir kısmı meslekten ihraç edildi (<http://tr.wikipedia.org>; 2014). Hükümetin, yolsuzluk ve rüşvet operasyonlarına tepki olarak İstanbul'da başlattığı polis ve yargıda görevden alma işlemleri yurt geneline yayıldı. Yaklaşık 20 bin polis, binlerce hâkim ve savcı hükümetin hışmına uğradı. Bürokraside geniş bir tasfiye operasyonu başlatıldı ve sonraki aylarda bu tasfiye her alana yayıldı. Operasyonların hükümet eliyle akim bırakılmasının ardından bu defa soruşturmalara konu olan belge, bilgi ve resmi dinleme kayıtları internete düştü. Kamuoyu iktidar partisinin nasıl bir yolsuzluk ağı içine düştüğünü görme imkânına kavuştu. Hükümetin buna tepkisi ise söz konusu bilgi ve belgeleri yayınlayan uluslararası sitelere Türkiye'den erişimi durdurmak oldu.

İlk tepkisi savcı ve polisleri görevden almak şeklinde olan hükümet faturayı da Gülen Hareketi'ne (Cemaati) kesti. İktidara yakın gazeteler ertesi gün manşetten, operasyonu 'hükümete yönelik darbe' şeklinde sunarken, hedefe de Amerika'da yaşayan ve Türkiye'de geniş bir etki gücü olan emekli vaiz, din âlimi Fethullah

Gülen'i koydu. Sonraki günlerde internete düşen Başbakan ile oğlu arasındaki ses kayıtlarında (tape) bu manşetlerin ardındaki ismin Başbakan Tayyip Erdoğan'ın oğlu Bilal Erdoğan'ın olduğu anlaşıldı (Cumhuriyet Gazetesi 2014).

AKP iktidarı, yolsuzluk operasyonu sonrasında hedefe koyduğu Gülen Hareketi'yle bir çok konuya 11 yıldır aynı perspektiften baktı (Balcı, 2014a). Erdoğan, 28 Şubat sürecinin ardından tedavi için Amerika'ya giden, o tarihten bu yana bu ülkede ikamet eden Fethullah Gülen'e yakın sivil toplum kuruluşlarının düzenlemiş olduğu Türkçe Olimpiyatları'nın destekleyicisi ve katılımcısı oldu. Ancak son yıllarda eski 'paydaşı'yla bazı politikalarda ters düşmeye başladığı medyaya yansdı. Terör örgütü PKK'nın üst yapılanması KCK'ya yönelik operasyonlar, MİT yetkililerinin ifadeye çağırılması ve yardım kuruluşu İHH'nın organizasyonuyla Gazze'ye gönderilen Mavi Marmara yardım gemisiyle ilgili yaşanan görüş farklılıkları, 2013 Mayıs'ında başlayan Gezi Olayları ve dersanelerin kapatılması ile zirveye çıktı. Gülen Hareketi'ne yakın Zaman Gazetesi, STV gibi yayın organları KCK operasyonlarını desteklerken, hükümet, terör örgütü yöneticileriyle 'Oslo'da pazarlık masasına' oturduğu ortaya çıkan istihbarat elemanlarını ifade vermeye gitmelerine izin vermedi. KCK soruşturmasını yürüten polisler görevden alınırken ifadeye çağrılan istihbarat görevlileri bir gecede çıkarılan kanunla koruma altına alındı. AKP'ye yakın gazetelerde polislerin Gülen cemaatine yakın olduğu iddia edildi. Fethullah Gülen, 9 Türk'ün öldürüldüğü Mavi Marmara yardım gemisinin İsrail'le görüşülmeden Gazze'ye gönderilmesine mesafeli durdu. Gülen, Başbakan Erdoğan'ın İstanbul'un merkezindeki bir yeşil alana, otel veya alışveriş merkezi olarak kullanılması için tarihi Topçu Kışlası'nı yeniden inşaa etme düşüncesine eleştirel yaklaştı. Başbakan Erdoğan'ın protesto eylemlerine katılanları 'çapulcu' olarak nitelendirmesine karşı çıktı. Hükümetin dersaneleri kapatma planına başta Zaman Gazetesi olmak üzere Gülen Hareketi'ne ait yayın organları 'Eğitime Darbe' diyerek sert tepki gösterdi. Başbakan Erdoğan dersane tartışması sırasında ilk kez cemaati 'karşı taraf' olarak nitelendirdi. (Ortadoğu Gazetesi 2013) Fetullah Gülen'in de onursal başkanlığını

***Terör örgütü
PKK'nın üst
yapılanması
KCK'ya yönelik
operasyonlar,
MİT yetkililerinin
ifadeye
çağırılması
ve yardım
kuruluşu İHH'nın
organizasyonu
Gazze'ye
gönderilen Mavi
Marmara yardım
gemisiyle ilgili
yaşanan görüş
farklılıkları, 2013
Mayıs'ında
başlayan Gezi
Olayları ve
dersanelerin
kapatılması ile
zirveye çıktı.***

yaptığı Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Başkanı Mustafa Yeşil, Cemaat ile AKP hükümeti arasında yaşanan bu kırılmanın geçmişinin 2010 yılına götürülebileceğini söylerken, kavganın başlama nedenini ise ‘cemaatin Tayyip Erdoğan’ın biat isteğini reddetmesi’ olduğunu (<http://www.aljazeera.com.tr>; 2014) açıkladı. 17 ve 25 Aralık tarihlerinde gerçekleştirilen büyük yolsuzluk ve rüşvet operasyonları iki grup arasındaki iplerin tamamen kopmasına neden oldu (Balci 2014b). AKP, yolsuzluk ve rüşvet operasyonunu gerçekleştiren bürokratların Gülen cemaatine yakın isimler olduğunu öne sürdü. Fetullah Gülen, adının yolsuzluk operasyonu ile ilişkilendirilmesine tepki gösterirken, sohbetlerini yayınlayan herkul.org isimli internet sitesinde ‘yolsuzluk’ başlığıyla yer alan açıklamalarında ‘operasyonu yapanların binde birini bile tanımadığını’ söyledi. Ancak, “Umuma ait şeyler çalınmış çırpılmışsa, o mevzuda birisi göz yumuyorsa, o da o haramîlerle müşterek demektir. İşte orada göz yumulamaz.” dedi (Gürsoy 2014, 179). Gülen, uluslararası yayın kuruluşu BBC’ye verdiği röportajda da “Bir yolsuzluk olduğu muhakkak. Bunu herkes kabul ediyor. Eskiden avam-havas derlerdi. Halktan, okumuş insanlara, elite kadar herkes hemen meselenin mahiyetini görüyor, biliyor. Değiştirmeye de kimsenin gücü yetmez.” derken operasyonla ilgili net tavrını sürdürdü. Başbakan Erdoğan’ın cemaate yönelik ‘paralel örgüt’ sözlerini ise ‘yolsuzlukları unutturma’ gayreti olarak değerlendirdi (Yıldız, 2014). Başbakan Erdoğan’ın kendisi ve cemaat hakkındaki ‘haşhaşi, casus, inlerine gireceğiz” vb gibi hakaret içeren sözler için ise “O galiz tabirleri ehli küfür bile kullanmadı” diye tepki gösterdi. Fethullah Gülen, 30 Mart öncesi Zaman Gazetesi’nde yayınlanan röportajında ise seçimler oy vermek için üstü kapalı AKP haricindeki partileri işaret etti. “Vicdan kanatan sözlerin arkadaşlarını derinden yaraladığını” ifade eden Gülen, Zaman Gazetesi Genel Yayın Yönetmeli Ekrem Dumanlı’nın “Seçimlere sayılı günler kaldı. ‘Camia hangi partiye oy verecek? diye tartışılıyor.” sözüne “Herkes etrafına bakacak, belediye başkan adaylarını değerlendirecektir. Bu kadar ağır lafları içine sindiren varsa yine gidip o partiye (AKP) oy verir; ama her insafli insanın yüreğini burkan, vicdanını kanatan o sözler sanırım arkadaşlarımızı da derinden sarsmıştır.” şeklinde karşılık verdi (Dumanlı, 2014). Böylece, o güne kadar verilen destek sona ermiş, Gülen Hareketi seçimlerde AKP dışındaki partilere yönelmiş oldu. Fethullah Gülen, süreç içerisinde yaptığı açıklamalarda AKP’ye verilen destekle ilgili özeleştirilerde de bulundu. Herkül.org’da yayınlanan sohbetinde, Erdoğan’ın cemaate yönelik sert tavrını şu sözlerle değerlendirdi: “Şimdiye kadar hiç kimseye yapmadığımız şeyleri yaptık ‘Gayrimeşru bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azap çekmektir, Allah tarafından tokat yiyorum, Allah affetsin.” (Herkul.org, 2013)

AKP, operasyonunun ardından yolsuzluk ve rüşvete konu suçlamalar ve operasyonu engellemek için giriştiği faaliyetleri suç olmaktan çıkarmak için yeni kanunlar çıkardı. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, muhâlefetin büyük tepki gösterdiği seçim öncesi parlamentodan çıkarılan yasaları itirazsız onaylayarak adeta

bir 'noter' görevi gördü. Toplumun beklenti ve hassasiyetlerinden uzak kurucusu olduğu AKP'nin cumhurbaşkanı gibi davrandı. Başbakan Erdoğan 'eski paydaş'ına karşı giriştiği büyük bir tasfiye hareketini güvenlik ve yargının dışında kamunun diğer alanlarına da taşıdı. Bu tasfiyeyi Avrupa tarihinin utaç sayfaları içerisinde yer alan ve 100 bine yakın kişinin öldürüldüğü 'cadı avı'na (Conner 2005; 378) benzetmekten geri durmadı. MHP lideri Devlet Bahçeli'nin ifadesiyle bürokratları 'ekin biçer gibi' biçti (Zaman Gazetesi 2014). Televizyon ekranları ve meydanlarda Gülen Hareketi'ne operasyon yapılacağını ve bununla ilgili alt yapı çalışmalarının hazırlandığını söyledi. İlk operasyon polise yapıldı. Adana, Ankara'da başlayan gözaltılar 20'den fazla ilde sürdü. Emniyet'teki tasfiye, Ergenekon, Yolsuzluk ve Rüşvet ile Tevhid-Selam Terör Örgütü gibi önemli önemli operasyonlara imza atan emniyet görevlilerinin 'casusluk ve darbe' suçlamalarıyla tutuklanmalarıyla neticelendi (t24.com.tr; 2014). Tutuklanan polislerle ilgili olarak AKP eski Genel Başkan Yardımcısı Dengir Mir Mehmet Fırat itirafta bulundu. Erdoğan'ın gözaltına emniyet görevlileriyle 'paralel örgüt' ifadelerine karşı çıkan Fırat, yapılan operasyonda tutuklanan polislerin 2003-2011 yılları arasında TSK ve toplum içerisinde darbe taraftarı olanlara karşı 'maşa olarak' kullanıldığını şimdi ise 'düşman' görülerek, 'hukuk dışı mücadeleye' muhatap kaldıklarını söyledi (Bugün.com.tr 2014).

4. Hükümet Halkı Nasıl Etkiledi?

Medyanın siyasi ve sivil yaşamdaki rolü yadsınamaz. Modern toplumu, kitle iletişim araçları olmadan düşünmek neredeyse imkânsızdır. Günümüz demokrasilerinde basın genellikle 'üçüncü göz', 'dördüncü kuvvet' olarak kabul edilir. Halk adına iktidar odaklarını denetler.

Medyanın bu işlevi yerine getirebilmesi siyasi sistemin ona tanıdığı özgürlük alanına bağlıdır. Çünkü siyasi yapılar, iletişim sistemlerinin de temel belirleyicisi

Medyanın siyasi ve sivil yaşamdaki rolü yadsınamaz. Modern toplumu, kitle iletişim araçları olmadan düşünmek neredeyse imkânsızdır. Günümüz demokrasilerinde basın genellikle 'üçüncü göz', 'dördüncü kuvvet' olarak kabul edilir. Halk adına iktidar odaklarını denetler. Medyanın bu işlevi yerine getirebilmesi siyasi sistemin ona tanıdığı özgürlük alanına bağlıdır. Çünkü siyasi yapılar, iletişim sistemlerinin de temel belirleyicisi konumundadır.

Günümüz Türkiye'sinde medya organlarının bir kısmı hükümetin baskısı nedeniyle önemli bir kısmı ise ekonomik ve siyasi çıkarları nedeniyle iktidara 'yandaş' hâle gelmiş, manipülasyondan iradi sansüre kadar birçok kötü alışkanlığın sektörün ortak niteliği hâline gelmesine sebep olmuştur.

konumundadır (Bıyık 2013; 50). Aslında 'dördüncü kuvvet' yaklaşımı demokratik toplumlarda medyanın rolünü idealize eden bir sistemi işaret eder. Bu durum gelişmiş batı ülkelerinde bile sınırlı bir gerçekliği yansıtarken son 2011'den bu yana ülkede yaşananlar bunun Türkiye'de neredeyse tümüyle gerçek dışı olduğunu gösterdi. 1990'lardan itibaren özel televizyonların da yayına başlamasıyla birlikte medyada bir çeşitlenme yaşandı. Ne var ki, bu durum bir zihniyet dönüşümünü, yani çoğulcu bakış açısını ifade etmedi. Bugün de onlarca televizyon çok sayıda günlük gazetenin yayın yaptığı Türkiye'de medya çeşitliliğinin yanıltıcı olduğu görülmektedir. Sahipleri farklı olsa da telefon talimatlarıyla, iliştilirilmiş gazetecilerle tek merkezden yönetilen, haberleri, manşetleri, bakış açıları aynı havuzdan beslenen, tarafgirliğin habercilik ilkelerini unutturduğu bir medya var Türkiye'de. İktidar partisi, devlet organları TRT ve AA'nın dışında medyanın % 80'e yakını kontrol ediyor. Son seçimlerde de bunu rakiplerine karşı orantısız bir güç olarak kullandı. Aralık ayında yapılan ve akim kalan yolsuzluk operasyonu bu gerçeği toplumun gözlerinin içine kadar soktu. Takvim, Sabah gibi gazetelerin manşetlerinin

Başbakan'ın oğlu Bilal Erdoğan tarafından atıldığı ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın haber desteği verdiği bir Türk medyası var karşımızda. Havuz Medyası olarak nitelendirilen bu yayın organları MHP lideri Devlet Bahçeli'nin de dikkati çektiği gibi çoğu zaman aynı manşetlerle çıkmaktadır (<http://www.netdusunce.com>; 2014).

Günümüz Türkiye'sinde medya organlarının bir kısmı hükümetin baskısı nedeniyle önemli bir kısmı ise ekonomik ve siyasi çıkarları nedeniyle iktidara 'yandaş' hâle gelmiş, manipülasyondan iradi sansüre kadar birçok kötü alışkanlığın sektörün ortak niteliği hâline gelmesine sebep olmuştur. Bazı gazetecilerle birlikte (Dumanlı 2014b) yabancı büyükelçilerin (Çamlıbel 2014) bile 'partizan' olarak nitelendirdiği bu medya, son yıllarda kendini halkın sesi gibi değil hükümetin bülteni gibi görmeye başladı. Kamu adına iktidarı denetleyen değil, hükümet adına kamuya şekil veren bir güç hâline dönüştü. İktidar imkânlarından beslenen medyanın önemli bir kısmı demokratik tartışma yerine spekülasyonlara, kanıtlanmamış iddialara, siyasal iktidarın suçlamalarına uygun bir dil benimsedi. 'Partizan medya', iktidarın çıkarlarını, devletle, milli güvenlikle bir tutmakta, farklı

görüş ve düşünceleri, hükümete yönelik eleştirileri 'devlet düşmanlığı', 'darbe' veya komplocu yaklaşımlarla sindirmekte mahir bir rol üstlendi. İktidarın bakış açısını, demokrasi, insan hakları ve medya özgürlüğünün üstünde tutan bu medya organları, böylece Türkiye'nin demokrasiden uzaklaşarak daha fazla otoriterleştiği eleştirilerine katkıda bulunuyor. Bunu yaparken de hükümetin icraatlarını onaylatmak amacıyla çeşitli ikna yöntemlerine başvuruyor. Özellikle son bir yılda Türkiye'de yaşanan ve yukarıda özetini verdiğimiz olaylarda bunu açıkça görmek mümkün.

Yerel seçimler öncesi kamuoyunda genel beklenti, AKP'nin oylarında önemli oranda düşüş yaşanacağı yönündeydi. Ancak bu beklendiği gibi olmadı. 30 Mart yerel seçimleri 2011 genel seçimleriyle kıyaslandığında MHP'nin oylarında nisbi bir yükseliş yaşanırken (% 17 oy aldı) AKP'nin oylarındaki düşüş (% 50'den % 43.5'e indi) sınırlı kaldı. CHP ise 3 büyükşehirde oylarını arttırmasına rağmen bir önceki seçimlerde aldığı rakamların üzerine (% 25) çıkamadı. İktidar, Türkiye'de Gezi olaylarıyla başlayan, 17 ve 25 Aralık tarihlerinde içerisinde bakan, bürokrat ve iş adamlarının da yer aldığı Büyük Rüşvet ve Yolsuzluk Operasyonları sonrasında yaşanan gelişmeler ve tartışmalı Ortadoğu politikasından fazla yara almadan çıktı. 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde seçmen tercihlerinde MHP'nin oylarındaki artış hariç tutulursa önemli bir değişim olmadı. Peki neden? Şüphesiz sosyal olaylar tek nedene bağlı olarak izah edilemez. Her olayın birden fazla nedeni, farklı okumaları söz konusudur. Ancak 30 Mart seçim sonucu ortaya çıkan tabloda siyasal iktidar ve medyanın ortak çabasıyla yürütülen 'algı yönetimi' büyük rolü olduğunda neredeyse herkes hemfikirdir. Etki kuramlarının profesyonelce hayata geçirilmesiyle gerçekleştirilen bu algı yönetimi şöyle işledi:

Kamu adına iktidarı denetleyen değil, hükümet adına kamuya şekil veren bir güç hâline dönüştü. İktidar imkânlarından beslenen medyanın önemli bir kısmı demokratik tartışma yerine spekülasyonlara, kanıtlanmamış iddialara, siyasal iktidarın suçlamalarına uygun bir dil benimsedi.

▪ **Seçmenlerin medyaya bağımlılığı iktidar partisi lehine işledi.** Modern toplumlarda insanların en önemli bilgi kaynağı kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları insanları hem eğlendiriyor hem de bilgilendiriyor. Ayrıca boş vakitlerini hoşça geçirmelerini sağlıyor. Bu durum da kişileri 'medyaya bağımlı' hâle getiriyor. Artık, karşılıklı sohbetin, yüz yüze iletişimin, seçim meydanlarında yapılan konuşmaların

İnternet, cep telefonları, sosyal ağlar yeni iletişim araçlarının devreye girmesi, geleneksel medyanın internet yoluyla interaktif hâle gelmesi, kişisel blogların ve sosyal paylaşım sitelerinin ortaya çıkması, bireylerin daha görünür olması ve seslerini daha fazla duyurmasına fırsat verdi.

veya kahve toplantılarının yerini medya aldı. Veya bu iletişim biçimlerinin içeriğini medyadan verilen enformasyon şekillendiriyor. Medyaya bağımlılık arttıkça verilen enformasyon izleyicinin algı, duygu ve davranış biçimlerini değiştirme ihtimali de yükseldi. Medya bağımlılığı kuramında da dikkat çekildiği gibi bağımlılık özellikle bilgiye ihtiyacın fazlaştığı istikrarsızlık dönemlerinde artıyor. Gezi olaylarının ülkeyi sarstığı, yolsuzluk ve rüşvet tartışmalarının kabinede istifalara neden olduğu seçim sürecinde bunun izlerini görmek mümkün oldu. 30 Mart öncesinde bilgiye ihtiyaç arttığı için medyaya bağımlılık da arttı. İktidara yakın medya ve devletin resmi kanalları bunu iyi değerlendirdi. Hükümet söz konusu iletişim araçları vasıtasıyla geniş bir propaganda faaliyeti içerisine girdi, her gün 10'dan fazla gazetenin manşetlerini başbakanın açıklamaları süsledi, meydan mitingleri veya basın açıklamaları 20'den fazla kanaldan canlı yayınladı. Enformasyon arama stratejisi dar ve alternatif kaynaklar arama ve kullanma motivasyonu zayıf kitle bu televizyon ve gazetelerden sunulan görüşle aynı çizgide oldu veya iktidarın görüşlerine destek verdi. Bu görüşleri kabul etmeyenler ise alternatif medyalardan iletilen bilgilere yöneldi. Bunların

başında ise sosyal medya geldi.

▪ **İktidar enformasyon kaynaklarını kontrol etti.** İnternet, cep telefonları, sosyal ağlar yeni iletişim araçlarının devreye girmesi, geleneksel medyanın internet yoluyla interaktif hâle gelmesi, kişisel blogların ve sosyal paylaşım sitelerinin ortaya çıkması, bireylerin daha görünür olması ve seslerini daha fazla duyurmasına fırsat verdi. Mısır, Lübnan, Libya ve Tunus'ta yaşanan sosyal hareketlilik ve baskıcı rejimlere karşı yükselen değişim talepleri sosyal paylaşım siteleri üzerinden örgütlendi. Gezi olayları sürecinde Türkiye'de meydana gelen toplumsal hadiseler de '**sosyal medya**'nın etkisini arttırdı. İnternet üzerinden iletişim kuran kitleler, eylemler için sokağa döküldü. 17 ve 25 Aralık Rüşvet ve Yolsuzluk Operasyonu sonrasında da en önemli bilgi kaynaklarında birisi yine sosyal medya oldu. Operasyonun başlamasıyla birlikte birçok bilgi sanal ortamda paylaşılmaya başlandı. Böylece sıradan insanın medya içeriği üretimine katılımı arttı. Bu ise yolsuzlukların hedefindeki iktidar partisini endişeye sevk etti. Siyasal iktidar kendi kontrolünün dışında gelişen bu gücü de kontrol etmek için harekete geçti.

▪ **Sosyal medya yasaklandı, farklı haberler engellendi.** Operasyon bilgilerine yönelik yayın yasakları getirilirken, bilgi ve belge sızmalarına karşı twitter, youtube gibi internet sitelerine ve yenisundem.com isimli muhalif haber sitesine erişim engellendi. Telekom alt yapısı üzerinden sürdürülen internet faaliyetleri yavaşlatıldı. Sanal timler oluşturarak karşı propaganda faaliyetlerine girildi. Böylece kitlelerin farklı kaynaklar gibi görünse de, tek merkezden yönetildiği belli olan medyaya bağımlı kalması sağlandı. ‘Havuz Medyası’na ait gazeteler yolsuzluk haberlerini ve hükümeti sarsan iddiaları görmezden gelirken, iktidarın hışmından korkan yayın organları tartışmaları küçük görmeyi tercih etti. Başbakan bilinçli bir şekilde konuya MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin ‘hayalet’ (<http://sozcu.com.tr>: 2014), Yargıtay eski Başkanı Sami Selçuk’un ‘safсата’ (Zaman Gazetesi 2014b) olarak nitelendirdiği ‘paralel örgüt’ iddialarına çekti. Başbakanın yolsuzluk iddialarından kurtulmak için ‘manivela’ olarak değerlendirdiği bu nitelendirmeyi güvenlik kuvvetleri ilk olarak kendi yargı ve güvenlik kuvvetlerini oluşturan, kendi parlamentosunu kuran ve anayasasına hazırlayan terör örgütü PKK’nın üst yapılması KCK için kullanmıştı. Erdoğan’da 2011 genel seçimleri öncesi yaptığı mitinglerde bölücü terör örgütünü bu ifadeyle anmıştı (Bila 2011). Yolsuzluk operasyonunu ardından bu nitelendirme Başbakan tarafından KCK operasyonlarında da görüş ayrılığına düştüğü Gülen cemaati için kullanılmaya başlandı. İnternette sağlanan denetimle alternatif haber kaynaklarının önüne geçilirken, halkın iktidara yakın medyaya bağımlı kalması sağlandı.

Telekom alt yapısı üzerinden sürdürülen internet faaliyetleri yavaşlatıldı. Sanal timler oluşturarak karşı propaganda faaliyetlerine girildi. Böylece kitlelerin farklı kaynaklar gibi görünse de, tek merkezden yönetildiği belli olan medyaya bağımlı kalması sağlandı. ‘Havuz Medyası’na ait gazeteler yolsuzluk haberlerini ve hükümeti sarsan iddiaları görmezden gelirken, iktidarın hışmından korkan yayın organları tartışmaları küçük görmeyi tercih etti.

▪ **Gündem, ‘yeni düşmanla’ değiştirildi.**

Toplumun enformasyon için medyaya bağımlı olması, iktidarın gündemi belirlemesine imkân sağladı. Yolsuzluk iddialarını görmezden gelen kitle iletişim araçları Başbakan’ın ‘karşı iddialarına’ yer vererek ‘gündemi’ değiştirdi. Kitleler başta televizyon olmak üzere sadece medya enformasyonuna bağlı kaldığı için bu

Toplumun enformasyon için medyaya bağımlı olması, iktidarın gündemi belirlemesine imkân sağladı. Yolsuzluk iddialarını görmezden gelen kitle iletişim araçları Başbakan'ın 'karşı iddialarına' yer vererek 'gündemi' değiştirdi.

son derece kolay oldu. Bunun etkisi ise özellikle internet gibi alternatif kanallara ulaşmanın mümkün olmadığı, dolayısıyla yolsuzluk tartışmalarından fazla haberdar olamayan taşrada yaşandı. İktidar partisine bağlı teşkilatların varoşlar ve köy kahvelerinde 'havuz medyası'nın izlenmesi karşılığında esnafa para verildiği iddiaları sosyal medyada haber olurken, AKP, bütünşehir yasasıyla birlikte taşradan gelen oylarla avantajlı pozisyona geçti, kaybetme ihtimali olan bazı yerleri kazanırken, daha önce kazanamadığı bazı illeri de muhâlefetin elinden aldı (Milliyet.com.tr 2014)

▪ **Muhâlefet görmezden gelen medya, iktidarın sözcüsü oldu.** Muhâlefet tarafından havuz veya partizan olarak isimlendirilen medya seçim sürecinde iktidarla birlikte '**gündem belirleme**' konusunda son derece başarılı oldu. Başbakan Erdoğan, Cumhuriyet tarihinin en büyük yolsuzluk ve rüşvet iddiaları konusunda savunma pozisyonunda olması gerekirken, yolsuzlukları savunmak için iki temel argümana sığındı: İlki,

ABD'nin kaynak olarak gösterildiği "dış operasyon" iddiası; diğeri ortalığa dökülen yolsuzlukların "hayır-hasenat işleri"ni finanse etmek için yapıldığı (Türköne 2014). Erdoğan bu tezini kuvvetlendirmek için medya üzerinden saldırıya geçerek 'paralel devlet' ve 'hükümete yönelik darbe' iddialarını 'gündeme getirdi'. Aksi görüşleri savunan yazar, gazeteci ve muhalif partileri 'paralel örgütle işbirlikçilikle' suçladı. İktidar, rakip siyasi partileri 'kendi belirlediği alana' çekti. Bir anda yolsuzluk ve rüşvet iddiaları yerine 'paralel örgüt' ve 'hükümete komplo' siyasetin en önemli gündem maddesi oldu. Böylece kitle iletişim araçları, gündem belirleme kuramında işaret edildiği gibi hükümetin bulaştığı yolsuzluk iddialarını görmezden gelip, iktidarın söylemlerine yer vererek toplumun gündemini belirleyip kamuoyunu şekillendirdi. İktidarla koordineli gerçekleştirilen süreçte, önce 'havuz medyası', icat edilen yeni düşman 'paralel örgüt'le ilgili çeşitli iddiaları ortaya attı. Aynı gün muhatapları tarafından yalanlanan söz konusu iddialar (Sarıkaya ve Küçük 2014), Başbakan ve hükümet sözcüleri tarafından basın toplantıları veya meydan mitinglerinde dile getirildi. Medya bu defa Başbakan ve AKP'lilerin açıklamaları olarak söz konusu 'yalanlanan haberleri' yeniden manşetlere çekti.

Seçmen 'suni düşmanla' meşgul edildi, yolsuzluk iddiaları unutturuldu. Böylece toplum tek bir olaya kilitledi, haber değeri olmayan yayınlandığı gün tekzip

edilen yalan ve yanlış bilgiler manşetleri süslerken, medya yaşanan ‘gerçekleri olduğu gibi yansıtan bir ayna’ olmaktan uzaklaştı. İktidarın söylem ve demeçlerini ön plana çıkarırken, diğer parti ve adayların açıklamalarına ya hiç yer verilmedi ya da eleştirel perspektiften bakıldı. Medya iktidarı iyi gösterirken, muhâlefeti kötü gösterecek şekilde yayın yaptı. Böylece muhâlefet aleyhine bir ‘**gündem yanlılığı**’ oluşturuldu. Seçmen, Erdoğan’ın icat etmiş olduğu yeni ‘düşman’la meşgul edilerek yapay gündemlere odaklanıldı ve asıl tartışılması gerekenler unutturulmaya çalışıldı. Böylece iktidarın eleştirilen icraatları ve yolsuzluk operasyonu iddialarının kamuoyunda tartışılmasının önüne geçildi. Seçmenler de medyanın haber olarak ‘gördüğü’, ‘önem verdiği’ olayları önemsemiş, görmezden geldiği olayların aslını ise öğrenme ihtiyacı duymuştur.

▪ **Havuz medyası bilgi sakladı, gedik büyüdü.** Medya herkese bilgi veriyormuş gibi görünürken, aslında bazı bilgileri sakladı. Enformasyon kaynaklarının dengesiz dağılımı, teknolojiye yenilikler ‘**bilgi açığını**’ azaltmak yerine arttırdı. Ekonomik durumu iyi olanlar bilgiye daha çok gazeteler, diğerleri ise televizyonlar vasıtasıyla erişme imkânına sahip oldu. Zaman, Bugün, Birgün, Cumhuriyet gibi gazeteler, HalkTV Samanyolu, Kanaltürk ve Bugün Televizyonu gibi kanallar haricindeki gazete ve televizyonların büyük bir kısmı hükümet kontrolünde yayın yaptılar. AKP, AA ve TRT ile medyanın yüzde 80’ini kontrol ederken ‘yandaş basın’ ortak manşetlerle veya aynı haberlerle kitlelere seslendiler. Halkın meselelere iktidar perspektifinden bakması sağlandı. Hali vakti yerinde olup bilgiye ulaşmada avantajlı kişiler, internet ve sosyal medya vasıtasıyla yolsuzluk ve rüşvet iddialarıyla ilgili belgelere ulaşma imkânına kavuştu. Ancak kitle iletişim araçları vasıtasıyla bu bilgileri karar verme durumundakilere ulaştırma imkânına sahip olamadılar. Yeni teknolojiler, avantajlı kişileri daha da geride bıraktı. Türkiye’nin pek çok yerinde özellikle de köy ve kasabalarda bilgisayar ve internet gibi olgulardan habersiz insanlar ise yolsuzluk ve rüşvetle ilgili bilgilere ulaşamadı. Sosyal medyanın yasaklanması, iktidar medyasının iddiaları görmezden gelmesi geniş toplum kesimleri aleyhine gündemle ilgili ‘**bilgi açığı’nın** artmasına neden oldu. Toplumun önemli bir kısmı, iddiaları değil, iktidar partisinin Gülen Cemaatine yönelik ithamlarını konuşmaya başladı.

Seçmen ‘suni düşmanla’ meşgul edildi, yolsuzluk iddiaları unutturuldu. Böylece toplum tek bir olaya kilitledi, haber değeri olmayan yayınlandığı gün tekzip edilen yalan ve yanlış bilgiler manşetleri süslerken, medya yaşanan ‘gerçekleri olduğu gibi yansıtan bir ayna’ olmaktan uzaklaştı.

AKP'li seçmen bilişsel çelişkiyi 'çalışıyor ama çalışıyor' diyerek aştı. İddialardan haberdar olan toplum kesimleri ise, 10 yıldır iktidarda olan ve oylarıyla desteklediği bir partinin büyük bir yolsuzluk ve rüşvet çarkının merkezinde yer aldığını gösteren bilgi, belge ve haberler karşısında 'bilişsel bir çelişki'ye düştü.

AKP'li seçmen bilişsel çelişkiyi 'çalışıyor ama çalışıyor' diyerek aştı. İddialardan haberdar olan toplum kesimleri ise, 10 yıldır iktidarda olan ve oylarıyla desteklediği bir partinin büyük bir yolsuzluk ve rüşvet çarkının merkezinde yer aldığını gösteren bilgi, belge ve haberler karşısında 'bilişsel bir çelişki'ye düştü. Festinger'in de işaret ettiği gibi seçmenler siyasal inançlarını korumak için algıda seçici davrandı, medyadan gelen muhalif görüşlere mesafeli durdu, karşı görüşleri sansürlerken, onları ya duymazlıktan geldi ya da çürütecek bahaneler geliştirdi. Seçmenlerin çoğu 'kafa konforunu bozmamak için' inançlarıyla uyumlu bilgileri seçti, uyumsuzlukla yüzleşmemek için kendilerini kandırmaya yoluna gitti. AKP seçmeni "yolsuzluğun büyük bir suç" olduğunu kabul edip siyasal tercihlerini değiştirmek yerine yaşadığı bu çelişkiyi ortadan kaldırmak ve kendi içinde oluşan baskıyı azaltmak adına bir denge arayışına girdi. İddiaları kabul etmek yerine, inkâr veya meşrulaştırmayı tercih etti. Seçmenlerden bir kısmı iktidar partisi için "Çalışıyor ama çalışıyor" demeye başladı. Bu görüşü destekleyecek Prof. Dr. Ahmet Akgündüz gibi 'kanaat önderleri', Etyen Mahçupyan gibi gazeteciler ortaya çıktı (Odatv.com 2014). Prof. Dr. Hayrettin Karaman gibi ilahiyatçılar

'İddia ispat değildir' diyerek yolsuzlukların görmezden gelinmesi noktasında hükümete destek verdi. AKP'li seçmenlerin bir kısmı ise tutumunu veya aldığı kararı yeni kavramlarla yorumlayarak davranışını meşrulaştıracak koşullar oluşturdu. "Hükümet, ülkesinde ve bölgesinde büyük hizmetler yaptı. Buna karşı içerideki ve dışarıdaki düşmanlar komplo yaptı." diyerek oy vermeye devam etti. 'Partizan medya' ve 'organik gazeteci ve aydınlar' eliyle bu görüş sürekli 'yorumlanarak' gündemde tutuldu. Graber'in ortaya koyduğu gibi, haberleri izlerken insanlar kanıtların kendisinden ziyade kanıtlardan çıkardığı sonuçlara bakma eğilimde oldular (Severin ve Tankard 1994; 110). Yani, seçmen iktidarın istediği doğrultuda 'tercihte bulunması için 'ikna'ya çalışıldı. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla siyasal gündem belirlenirken mesajlar partizan medyanın yayınları AKP seçmeni üzerinde adeta 'hipodermik iğne' etkisi yaparken, yolsuzluk iddialarına yer veren medyanın etkileri ise 'sınırlı' kaldı. Medya iktidarla olan ilişkisi bağlamında; seçmenler üzerinde "rıza üretimi" ve "hakikatin inşası" fonksiyonu üstlendi.

▪ **Muhafif görüşler medyada temsil edilmeyince suskunluk sarmalı büyüdü.** Büyük bir medya operasyonu ile hükümet aykırı sesleri bastırırken, muhalif görüşler de suskun kaldı. İktidara konuşma cesareti veren medya karşıt görüşleri sindirdi. Yolsuzluk ve rüşvet iddialarını kamuoyunun görüş ve tartışma alanından uzaklaştırdı. Hükümete yakın gazeteci, siyasetçi ve yazarlar farklı kanallarda seçim süresince hep AKP'nin argümanlarını savundu. Çok sayıda kanaldan aynı fikirlerin ifade edilmesi '**çok seslilik yanlıgısına**' neden oldu. Medyada dile getirilen görüşlere karşı çıkmak ve bunların aksi görüşlerini savunmak için insanlar yeterli gücü, cesareti ve imkânları kendilerinde bulamadı. Muhâlefete ve muhalif görüşlere gazete sayfaları ve ekranlar kapatıldı. Medya egemen düşünceye ilişkin algıyı gündemde tuttu, iletişim araçlarında dile getirilen hâkim görüş toplumda giderek baskın ve doğru olarak algılandı. Kitle iletişim araçlarındaki temsili veri kabul eden insanlar, kendi görüşlerinin medyada yetirince temsil edilmediğini görünce, 'bunun kabul gören bir görüş' olmadığı sonucuna vardı. Fikirlerinin azınlık içinde yer aldığını algılayan kişiler, 'soyutlanmak korkusu' veya 'komplocuların safında görülme endişesi' ile kendi görüşlerini açıkça dile getirmekten kaçındı. Farklı düşüncedeki insanlar suskun kalındıkça, görüşleri olduğundan daha az yaygın ve geçerli algılandı. Bunun üzerine insanların önemli bir kısmı çoğunluk fikirlerin yanında saf tutmayı tercih etti. Diğer yandan, iktidarı destekleyenler ise hâkim görüşün kendi görüşleri olduğunu görünce savundukları görüşe daha fazla bağlandılar. Bu da bir '**sarmala**' neden oldu. Sarmal kırılmadığı için 'sesi çok çıkan' görüşler güçlenip 'meşrulaşırken', farklı fikirleri ifade eden kişi sayısı gittikçe azaldı ve '**algılanmış çoğunluk görüşü**' egemen ve gerçek görüş hâline geldi. AKP ve medyanın ortak operasyonu ile iktidar aleyhine iddialar gündemden düşürülürken, iktidarın yolsuzluğu savunmak için icat ettiği 'paralel örgüt' iddiaları gündeme meşgul etti.

Kitle iletişim araçlarındaki temsili veri kabul eden insanlar, kendi görüşlerinin medyada yetirince temsil edilmediğini görünce, 'bunun kabul gören bir görüş' olmadığı sonucuna vardı. Fikirlerinin azınlık içinde yer aldığını algılayan kişiler, 'soyutlanmak korkusu' veya 'komplocuların safında görülme endişesi' ile kendi görüşlerini açıkça dile getirmekten kaçındı.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye yerel seçimlere, başta başbakan ve ailesi olmak üzere hükümet üyesi bakanları hedef alan büyük yolsuzluk ve rüşvet iddiaları, iktidarın buna karşı geliştirmiş olduğu hukuksuz uygulamalar, Gezi Protestoları, terör örgütü PKK ve onun elebaşı ile yapılan müzakereler, sosyal medya yasakları, basına sansür tartışmalarıyla girdi. İktidarın özellikle son 3 yılda Suriye ve Mısır üzerinden geliştirmiş olduğu dış politika ülkeyi bölgesinde hedef hâline getirdi. Yasaklar ve yolsuzluklar Türkiye'yi hızla Avrupa Birliği hedefinden ve demokratik değerlerinden uzaklaştırırken devlet, AKP'nin 'parti devleti' olma yolunda hızla ilerledi. Başbakan Erdoğan daha önce 'yol arkadaşlığı' yaptığı sosyal kesimleri bu seçim döneminde yolsuzluk ve usulsüzlük karşısındaki tavırları nedeniyle 'düşman' ilan etti. Gülen Hareketi'ne yönelik toplumun şimdiye kadar duymadığı ağır hakaretlerde bulundu. Cemaati 'şeytanlaştırma'ya çalıştı, bunu nispeten başardı. Parti içerisindeki aykırı sesler veya aykırı ses çıkarma ihtimali olanlar partiden ihraçla korkutarak istifaya zorladı. Bunların arasında Başbakan'ın davetiyle siyasete atılan ünlü futbolcu Hakan Şükür, AKP'nin liberal sola açılmasını sağlayan Kültür eski Bakanı Ertuğrul Günay gibi isimlerde yer aldı. İktidar partisi, ancak katı ideolojik partilerde görülecek bir şekilde 'lider kültü' etrafından kenetlenen, liderle partinin özdeşleştiği ve tek hedefi lideri korumak şeklinde hareket eden bir partiye dönüştü. Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı günlerinden beri yanında yer alan eski İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin, partinin 'dar oligarşik bir kadro tarafından yönetilmeye başlandığını' söyledi. Başbakan 17 ve 25 Aralıkta başlayan yolsuzluk soruşturmasını 'devlete komplo' olarak sundu ve bunu meydanlarda ve yandaş medyada o kadar çok tekrarladı ki toplumun önemli bir kısmını buna inandırdı.

AKP'nin seçim başarısında devlet ve medya gücünün kendi lehine iyi kullanılması, rüşvet ve yolsuzlukla ilgili iddiaları unutturmak için geliştirilmiş 'düşman yaratma' stratejisinin toplum nezdinde karşılık bulması etkili oldu. Bu yapılırken, medyadan, sivil toplum örgütlerinden, stratejik düşünce merkezleri ve partili işadamlarından, yandaş gazeteci ve 'organik aydınlar'dan lojistik destek alındı. Halka 'evet' dedirmek için iletişimin bütün olanaklarını etkili bir şekilde kullanan AKP çıkardığı kanunlarla devletin adeta DNA'sını değiştirdi.

Bütün bunlara karşı muhâlefetin ise kamuoyuna ulaşmakta zorlandığı, mesajlarını iyi veremediği görüldü. Burada şüphesiz medyanın içinde bulunduğu durumun da etkisi söz konusudur. Günümüz Türkiye'sinde liberal demokrasinin, yasama, yürütme ve yargı dışında tüm bu erkleri toplum lehine denetleyen bir güç olarak tarif ettiği medya fikrine dayanan Dördüncü Kuvvet Medya Modeli, meşruiyetini neredeyse yitirmiş görünüyor. Mevcut sahiplik yapıları ve siyasetle kurulan 'partizan ilişkiler' göz önünde bulundurulduğunda, özellikle

geniş kitlelere ulaşan yaygın medya, toplumun demokratikleşmesi bağlamında oldukça yetersiz bir profil sergilemektedir. Medya toplumda var olan çeşitli görüşleri ve bilgileri iletmede yardımcı bir araç rolü oynayan ve bu sayede kamusal tartışmalar için ortak bir zemin sağlayan bir güç olmaktan çıkmıştır. Daha çok neyin söylemeye değer olup olmadığına karar veren, gündemi belirleyen ve siyasi ve ekonomik güçlerin baskısı altında iktidarların gücünü meşrulaştıran bir kuvvet olarak varlığını sürdürmektedir. Bunu yaparken de gerçeklerin iktidar tarafından eğilip bükülmesine, çarpıtılmasına araç vazifesi görmektedir. Medya toplumdaki güçlü çıkar gruplarının uzantısı gibi işlev gördüğü gibi iktidarın devamında etkin bir rol oynamaktadır. Gramsci'nin hegemonya kuramında da dile getirdiği gibi kitle iletişim araçları, yönetici seçkinlerin zenginliklerini, güçlerini ve konumlarını sürdürmekte kullandıkları araç konumunda yer almaktadır. Demokratik bir toplum için siyasetçilerden, çıkar gruplarından gelen baskılardan etkilenmeyen özerk bir gazetecilik geleneğine ihtiyaç duyulmakta, ancak bunun da kısa vadede ortaya çıkması olanaksız görünmektedir.

Muhâlefetin veya iktidarın uygulamalarından şikâyetçi olan grupların mesajlarını ulaştırmak, etkili bir iletişim stratejisi geliştirmek için yapması gereken oldukça çok şey bulunmaktadır. Unutulmamalıdır ki bir kişinin hak ettiğini düşündüğü prestij kendiliğinden gelmez, bunun talep edilmesi de gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesi ve geniş kitlelere ulaşmanın en etkili yolu kitle iletişim araçları kanalıyla olmaktadır. İktidar devlet organları TRT ve Anadolu Ajansı'nın dışında medyanın çok büyük bir bölümünü kontrol etmekte ve bu gücü rakiplerine karşı çekinmeden kullanmaktadır. Buna karşın muhâlefet, alternatifler geliştirmeli kitleleri etkilemek için ulusal, bölgesel ve yerel medya ile internet ve sosyal medyayı etkili kullanmanın yolunu bulmalıdır. Bunun için medya organlarıyla sağlıklı diyaloglar geliştirilmeli, kapılar bütün gazetecilere açık tutulmalıdır. Bire bir görüşme veya meydan toplantıları

Türkiye yerel seçimlere, başta başbakan ve ailesi olmak üzere hükümet üyesi bakanları hedef alan büyük yolsuzluk ve rüşvet iddiaları, iktidarın buna karşı geliştirmiş olduğu hukuksuz uygulamalar, Gezi Protestoları, terör örgütü PKK ve onun elebaşı ile yapılan müzakereler, sosyal medya yasakları, basına sansür tartışmalarıyla girdi. İktidarın özellikle son 3 yılda Suriye ve Mısır üzerinden geliştirmiş olduğu dış politika ülkeyi bölgesinde hedef hâline getirdi.

Medya ile ilişkiler siyasal partilerin hem kendisini ve projelerini anlatması hem de halka ulaşmak için önemli bir yoldur. Ulusal medyanın devreye sokulmadığı yerlerde sosyal medya gündeme alınmalıdır.

medya ile desteklenmelidir. Gazetecilerle periyodik şekilde röportaj ve görüşmeler yapılmalı, mesajlar basın toplantılarından daha ziyade dar kapsamlı özel görüşmelerde verilmelidir.

Medya ile ilişkiler siyasal partilerin hem kendisini ve projelerini anlatması hem de halka ulaşmak için önemli bir yoldur. Ulusal medyanın devreye sokulmadığı yerlerde sosyal medya gündeme alınmalıdır. Ancak, yaşanan süreçte görüldüğü gibi sosyal medya özellikle twitter üzerinde gerçekleştirilen tabela (hastang) çalışmaları, partililerin kendi kendilerine propaganda yaptığı bir mecraya dönüşmüştür. Zayıf içerikle, mesajlar doğrudan verilmektedir. Doğrudan mesajlara karşı partili olmayan kitle daha savunmacı bir tavır sergilemektedir. Dolayısıyla objektiflik algısından vazgeçilmemeli

ve içerik zenginleştirilerek mesajlar görsel unsurlarla birlikte etkili sunulmalıdır. Bunun için hem propaganda hem de karşı propaganda için içerik üretim birimleri oluşturulmalıdır. Sosyal medya üzerinden gönüllü gruplar oluşturulmalı, reklam, propaganda veya parti fikirlerinin yayılmasında bu gruplardan faydalanılmalıdır. Özellikle seçim dönemlerinde sandık güvenliği ve aday tanıtımlarında bu gönüllülerle işbirliğine gidilmelidir.

Günümüzde sivil toplum örgütleri demokratik hayatın vazgeçilmez kurumlarıdır. İktidarın arka bahçesi gibi davranmayan sivil toplum örgüt ve dernekleri kurulmalı veya desteklenmeli, bu dernek ve örgütler üzerinden toplumun bilgilenebilmesi ve bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Ayrıca çeşitli konuların gündeme getirilmesi veya gündemde tutulmasında bu örgütlerin gücünden faydalanılmalıdır. Cemaat, dernek, sivil toplum örgütleri gibi sosyal gruplarla temaslar kurulmalı, özellikle iktidar tarafından hedef alınan, iktidarın hüşmine uğrayan, dışlanan veya mağdur edilen gurupların hakları savunulmalıdır.

Burada önemli bir nokta da akademik camiayla kurulacak ilişkilerdir. İktidar, iliştilenmiş gazeteci ve partili organik aydınları rakiplerin tenkidi ve kamuoyunun şekillenmesinde önemli bir araç olarak kullanmaktadır. Buna karşı bağımsız ve objektif değerlendirmelerde bulunabilecek, vatan ve milletin çıkarlarını gözetecek entelektüeller desteklenmeli ve kamuoyu ve medyada ön plana çıkarılmalıdır. Bunu sağlamanın bir yolu da stratejik düşünce merkez ve enstitüleri oluşturulmasıdır. Bu merkezlerin yapacakları çalışmalar ülke politikalarının şekillenmesinde araç

olarak kullanılmalıdır. Muhâlefet ülke ve dünya meseleleriyle ilgili düşüncelerini kamuoyuna aktarmak için ekipler oluşturmalı, kendi teşkilatları tarafından halka açık toplantılarda bu ekiplere sunumlar yaptırılmalıdır. Üniversitelerde gençlik kolları aktif çalışmalı, öğrenci kulüpleri konferanslar düzenlemeli ve partiye gönül bağı olan aydınların bu toplantılara katılmaları sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- ALEMDAR, Korkmaz; ERDOĞAN İrfan (2010), *Öteki Kuram*, Ankara: Erk Yayınları.
- ALEMDAR, Korkmaz ve ERDOĞAN, İrfan (1990), *İletişim ve Toplum*, Ankara: Bilgi: Yayınevi.
- Alazeera.com.tr (2014); "Mustafa Yeşil: 17 Aralık İşimize Gelmedi", <http://www.aljazeera.com.tr/aljazeera-ozel/17-aralik-ismimize-gelmedi>, Erişim tarihi: 18.06.2014
- AZİZ, Aysel (1982), *Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yükseköğretim Yayınları.
- BALCI, Kerim (2014a), "AKP'nin AK Parti'ye Hıyaneti", http://www.zaman.com.tr/kerim-balci/akpnin-ak-partiye-hiyaneti_2227102.html, Erişim tarihi: 17.06.2014
- BALCI, Kerim (2014a), "AK Parti Gemisinden İndik Elhümdülillah", http://www.zaman.com.tr/kerim-balci/ak-parti-gemisinden-indik-elhamdulillah_2208992.html, Erişim tarihi: 18.06.2014
- BALTAŞ, Acar, (2014), "Bilişsel Çelişki ve Güncel Siyaset", http://www.acarbaltas.com/makaleler.php?id=150#U64dr5R_vrY, Erişim tarihi: 01-04-2014
- BİYİK, Ahmet (2013), "Siyasal Sistemler ve Medya Özgürlüğü", *Kamuda Sosyal Politika*, Ankara, sayı.23, sayfa 50
- BİLA, Fikret (2011), "Erdoğan KCK'ya niye paralel devlet diyor", <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-kck-ya-niye-paralel-devlet-diyor-siyaset/siyasetyazardetay/16.11.2011/1463236/default.htm>, Erişim tarihi: 20.06.2014
- BOZ, Hayat Avcı (1999), *Susunluk Sarmalı ve Kitle İletişim Araçları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 1, DOI: 10.1501/Egifak_0000000016
- Bugün.com.tr (2014), "Fırat: Yolsuzluk Genel Aflla Örtülecek", <http://gundem.bugun.com.tr/akan-kanda-payimiz-var-haberi/1209727>, Erişim Tarihi: 04.08.2014
- ÇAMLİBEL, Cansu (2014), Ricciardone'den Önemli Açıklamalar, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26165895.asp>, Erişim tarihi: 20.07.2014
- CONNER, D. Cihfford (2005), *Halkın Bilim Tarihi*, Ankara: Tübitak Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi (2014), "Bilal MİT'le manşet atıyor", http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/48923/Bilal_MiT_le_manset_atiyor.html
- DUMANLI, Ekrem (2014a), *Konuşma Zamanı: Fethullah Gülen Hoca Efendi'nin Tarihi Röportajı*, İstanbul: Zaman Kitap.
- DUMANLI, Ekrem (2014b), "Nefret Dilinin Sonu", http://www.zaman.com.tr/ekrem-dumanli/nefret-dilinin-sonu_2210806.html, Erişim Tarihi: 15.06.2014
- GÜNGÖR, Nazife (2011), *İletişim, Kuramlar Yaklaşımlar, Siyasal*, Ankara.
- GÜRSOY, İdris (2014), *İstihbarat Yalanları ve İftiralar*, İstanbul: Zaman Kitap.
- HAZAR, Murat (2011), "Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması", *Ankara: Gazi İletişim Dergisi*, Bahar 2011, Sayı: 32,
- Herkul.org (2013), "Fırtınalar, Savrulmalar ve Hakta Sebat", <http://www.herkul.org/herkul-nagme/393-nagme-firtinalar-savrulmalar-ve-hakta-sebat/> Erişim Tarihi: 15.06.2014
- İRVAN, Süleyman (1997); "Susunluk Sarmalı Kuramı ve Elisabeth Noelle-Neumann'ın Özgeçmişi". İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. Sayı.6.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1977), *İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojije Giriş (2. Baskı)*. İstanbul.
- MATTELART, Armand ve MCHÉLE (1998), *İletişim Kuramları Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milliyet.com.tr (2014); "Bütünşehir Yasası AKP'ye Yaradı", <http://www.milliyet.com.tr/-butunsehir-yasasi-ak-parti-ye/gundem/detay/1859804/default.htm>, Erişim Tarihi: 17.06.2014
- MUTLU, Erol (1998), *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Netdusunce.com.tr (2014); "Bahçeli'den Feyzioğlu'na Ağır Sözler", <http://www.netdusunce.com/politika/bahceliden-feyziogluna-agir-sozler-h473.html>, Erişim tarihi: 14.05.2014
- NEUMAN, W. Lawrence (2008), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri-1-2*, İstanbul

- Odatv.com (2014), "AKP'yi Savunmaya Çalışan O Rektörden Skandal Sözler: Evet Yediler Ama Sadece Yüzde 20" <http://www.odatv.com/n.php?n=evet-yediler-ama-sadece-yuzde-20-yediler-0207141200>, Erişim Tarihi: 15.07.2014
- Ortadoğu Gazetesi (2013); "Başbakan İçin Artık Cemaat 'Karşı Taraf'", <http://www.ortadogugazetesi.net/haber.php?id=31764>, Erişim tarihi: 17.06.2014
- PUNCH, Keith F. (2006), Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- SARIKAYA, Salih ve KÜÇÜK, Özgür (2014), 17 Aralık Yolsuzluk ve Rüşvet Operasyonu Sonrası Yalanlar, İftiralar, Çarpıtmalar, İstanbul: Zaman Kitap.
- Sözcü Gazetesi (2014), "Devlet Bahçeli'den sert eleştiri", <http://sozcu.com.tr/2014/gundem/devlet-bahceli-konusuyor-8-504136/>, Erişim Tarihi; 15.06.2014
- TANKARD, J.W ve SEVERİN, W, J (1994), İletişim Kuramları Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları, Eskişehir: A.Ü Yayınları.
- TEKİNALP, Şermin; UZUN, Ruhdan (2009), İletişim araştırmaları ve kuramları, İstanbul: Beta.
- TÜRKÖNE, Mümtaz'er,(2014), 'Din-iman kaç para' http://www.zaman.com.tr/mumtazer-turkone/dini-imani-kac-para_2232036.html#.U87oWON_vrY
- T24.com.tr (2013a), "Babuşçu: Gelecek 10 yıl, liberaller gibi eski paydaşlarımızın arzuladığı gibi olmayacak", <http://t24.com.tr/haber/babuscu-onumuzdeki-10-yil-liberaller-gibi-eski-paydaslarimizin-kabullenecegi-gibi-olmayacak,226892>, Erişim tarihi: 15.06.2014
- T24.com.tr (2014b), "Emniyet'e yönelik 'Paralel yapı' operasyonunda 12 tutuklama," <http://t24.com.tr/haber/emniyete-yonelik-paralel-yapi-operasyonunda-12-tutuklama,265693>, Erişim Tarihi; 27.07.2014
- ULUÇ, Güliz (2003), Küreselleşen Medya: İktidar ve mücadele alanı, İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- YAYLAGÜL, Levent (2008), Kitle İletişim Kuramları, Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Ankara: Dipnot.
- YILDIZ, Güney (2014), "Fethullah Gülen BBC'ye konuştu", http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/01/140126_fethullah_gulen_roportaj_guney.shtml, Erişim tarihi: 20.06.2014
- Wikipedia.org(2014); "17 Aralık Rüşvet ve Yolsuzluk Soruşturması", http://tr.wikipedia.org/wiki/17_Aral%C4%B1k_yolsuzluk_ve_r%C3%BC%C5%9Fvet_soru%C5%9Fturmas%C4%B1, Erişim tarihi: 15.06.2014
- Wikipedia.org(2013); "2013 Taksim Gezi Parkı Protestoları", http://tr.wikipedia.org/wiki/2013_Taksim_Gezi_Park%C4%B1_protestolar%C4%B1, Erişim tarihi: 15.06.2014
- Zaman Gazetesi (2014a); "Başbakan'ın 'Haşhaşi' Dediği İnsanlar Ekin Gibi Biçiliyor", http://www.zaman.com.tr/politika_basbakanin-hashasi-dedigi-insanlar-ekin-gibi-biciliyor_2234759.html, Erişim tarihi: 30.07.2014
- Zaman Gazetesi (2014b); Yargıtay Onursal Başkanı Sami Selçuk: Gelecekte Yargılanacaklar, Hepsi De Mahkûm Olacak, http://www.zaman.com.tr/gundem_gelecekte-yargilanacaklar-hepsi-de-mahk-m-olacak_2204891.html, Erişim Tarihi; 15.05.2014